

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
MEZŐGAZDASÁGI KAR
GAZDÁLKODÁSI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI INTÉZET

**BÉKÉS MEGYE ADOTTSÁGRENDSZERE ÉS ELMARADOTTSÁGÁNAK
VIZSGÁLATA A MEGYEI FIATALOK VÉLEMÉNYÉNEK TÜKRÉBEN**

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

Készítette:

MORVA BARBARA

Konzulens:

Dr. Korom Annamária

adjunktus

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY

2021

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	3
2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS	4
2.1. Békés megye általános bemutatása	6
3. ANYAG ÉS MÓDSZER.....	8
4. EREDMÉNYEK	10
4.1. Békés megye adottságrendszerének SWOT elemzése.....	10
4.2. Békés megye helyzetének elemzése országos viszonylatban	18
4.3. Megye az itt élők szemével (primer kutatás)	30
4.3.1. Interjú Dr. Bak Péter Igazgató Úrral	30
4.3.2. A megyei fiatalok körében végzett kérdőívek elemzése	32
5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	40
5.1. Hipotézis kiértékelése	40
5.2. Primer és szekunder kutatások eredményeinek összevetése.....	41
5.3. Javaslatok fejlődési irányokra.....	42
6. ÖSSZEFOGLALÁS.....	44
7. IRODALOMJEGYZÉK.....	45
ÁBRAJEGYZÉK	48
TÁBLÁZATJEGYZÉK	49

1. BEVEZETÉS

Témaválasztásom oka, hogy Békés megyében élek születésem óta és régóta foglalkoztat, hogy miért érzem elmaradottnak, leszakadónak a szülőföldemet az ország többi részéhez képest. Vannak valódi, tényyszerű okok az érzés mögött?

A dolgozatomból a hipotézisből indul ki, hogy Békés megye egy elmaradottabb térség, mind megyei, mind országos szinten, hanyatlása a rendszerváltáskor indult meg. Feltételezésem szerint a következő okok állhatnak emögött:

- a földrajzi elhelyezkedés, mivel a rendszerváltást követően az országból érkező külföldi működő tőke nem jutott el az ország keleti felébe,
- a megye alapvető agrárjellege,
- a jövedelem alacsony színvonala,
- szakemberek hiánya,
- oktatás minősége,
- a népesség korszerkezete,
- infrastrukturális hiányosságok,
- turisztikai lehetőségek nem megfelelő kihasználtsága,
- az elvándorlási arány a megyéből, ami a fent felsoroltakból adódik és erősíti a megye felzárkóztatási nehézségeit.

Szakedolgozatomban célja, hogy bemutassam Békés megye adottságrendszerét, elemezzem, hogy az országos átlaghoz képest valóban elmaradott-e, és ha igen, mik az okai. Felmérni, hogy az itt élő fiatalok mennyire szeretnek Békés megyében élni, hogyan érzik itt magukat, érzik-e szükségességét a felzárkóztatásnak, terveznek-e a megyében maradni. A dolgozat végére reményeim szerint arra is választ kapok, hogy mik lehetnek a megye kitörési pontjai.

A téma feldolgozása során feltárom a kapcsolódó fogalomrendszert a szakirodalom kompilációjával, felkutatom a szükséges statisztikai mutatókat és elemzem ezeket, valamint a SWOT analízis módszerével igyekszem a helyi tapasztalataimat, és a fejlesztési koncepciókban fellelhető információkat feldolgozni és következtetéseket levonni. Interjút készítetek a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Békés megyei igazgatójával, Dr. Bak Péterrel és kérdőívezést is végeztem a Békés megyei fiatalok körében, melynek eredményeit ismertetem, elemzem és következtetéseket vonok le.

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

Az irodalmi áttekintés során szeretném feltárni és definiálni az elmaradottság fogalmát, valamint az ehhez kapcsolódó, ebből következő, kutatásom szempontjából fontos további meghatározásokat. Több tudományág különböző vizsgálati mód alapján határozza meg az elmaradottságot és a szorosan kapcsolódó többi fogalmat. Ebből fakadhat, hogy más területen apróbb értelmezésbeli különbségek is fellelhetnek, ezzel nehezítve az általános használatot.

Napjainkban számos fejlettségi szinttel, elmaradottsággal, területi egyenlőtlenséggel foglalkozó szakirodalom, tanulmány, publikáció születik. Ezek általános célja, hogy a fejlettségbeli különbségeket, a térségek elmaradottságának okait feltárja. A felhasznált mutatók, eszközök legtöbbször nem egyeznek meg, hiszen nincs egységes mutatórendszer, melyet alkalmazni kellene. G. Fekete (2006) Észak-Magyarországra kiterjedő vizsgálatában öt tényezőjét azonosította az elmaradottságnak: a demográfiát, az életkörülményeket, a környezeti erőforrások hasznosítását, az elszigeteltséget és a jövedelemtermelői képességet. Ezekhez 14 perifériamutatót rendelt.

Kovacsicsné Nagy (2006) publikációjában már kisebb területi egységre, megyére vonatkoztatva kutatja a kistérségek közti különbségeket, melyhez leginkább lakáskörülményeket felvázoló, illetve humán infrastruktúrával kapcsolatos tényezőket vizsgál. A mutatókat megyei átlaghoz viszonyítja, majd ezen értékek négyzetösszegeiből vont négyzetgyököt és ez eredményezte a komplex mutatót.

A dolgozatomban során nem használom ilyen komplex mutatókat, nem is cél, hogy előállítsak új mutatókat, ugyanakkor fontos, hogy a kapcsolódó legfontosabb fogalmakat értelmezve, tisztázzam az elemzési szempontrendszert.

Elmaradottság: „Az elmaradott, elmaradt melléknévvel kifejezett tulajdonság, állapot; fejlődésben, felvilágosultságban, korszerűségben, életszínvonalban, műveltségben v. civilizációban az emberi haladáshoz viszonyítva elmaradt állapot, helyzet.” [1]

Fejlődés: „A fejlődés (miként statikus párja, a fejlettség) is egyike azoknak az összetett fogalmaknak, amelyek nagyon nehezen definiálhatók, illetve, amelyek értelmezése körül - a fogalom értéktartalma miatt - általában nincs közmegegyezés. Az érték meghatározottság abban a pillanatban hozzákapszolódik egy-egy folyamat értelmezéséhez, amikor a változás fogalma helyébe a fejlődés kerül. Ugyanaz a tényszerű változás ugyanis többféleképp értelmezhető (a gyors népességnövekedést például éppúgy lehet fejlődési tényezőként, mint

kríziselemként értelmezni). Nehezíti a fogalom meghatározását, hogy jellemzően nem egy könnyen mérhető mennyiségi, hanem soktényezős minőségi fogalomról van szó. Az értékmeghatározottságnak esetenként kifejezetten a térbeli tartalom (a forma) is hordozója lehet (esztétika, művészetek, építészet). (...) A fejlődés és a növekedés különbözőségét visszaadja az a tömör megfogalmazás, miszerint mindkettő változást jelent, a növekedésben a mértékek, a fejlődésben az értékek változnak.” (Nemes Nagy, 1998)

Fejlettség: „Ily módon a fejlettség ma már rendszeresen kiegészül a „gazdasági” jelzővel; és amely vizsgálatokban ez nem történik meg, jó eséllyel ott is felbukkan valamiféle – legalább látens – gazdasági tartalom e fogalom használatában. A gazdasági fejlettség és fejlődés általánosan elfogadott mérőszáma a fajlagos kibocsátás (GDP/fő) nagysága és növekedési üteme.,, [2]

Életszínvonal: „A szakirodalom életszínvonalon azt a szintet érti, amelyet valamely társadalomban az egyének, rétegek, osztályok anyagi és szellemi szükségleteinek kielégítése elért.” (Keszzi-Harmath, 1979)

Egy másik megközelítésben: „Anélkül, hogy megpróbálnám definiálni ezt a rendkívül komplex – sok objektív és szubjektív elem viszonyát tartalmazó – fogalmat, fő vonalaiban a következő tényezőket emelhetjük ki az életszínvonal alkotórészeiként: a) fogyasztói infrastruktúra és társadalmi szolgáltatások, b) a végzett munka (mennyisége, minősége, körülményei), c) a lakosság jövedelme és annak reálértéke, d) a jövedelmek felhasználása, e) a lakosság vagyona.” (Sonyák, 1984)

Fontos, hogy az elmaradott térségek lehatárolása milyen szempontok szerint, milyen mutatók segítségével vizsgálható. Ehhez Péntes (2010) tanulmányát veszem alapul, ami a magyar területfejlesztési jogszabályokban megjelenő, elmaradott térségek áttekintését írja le, a települési szintek elemzésével, a vizsgált indikátorok alapján. A támogatott területeket és azok lehatárolásánál alkalmazott módszereket tartalmazza. A lehatárolás alapját fejlettséget kifejező mutatók képezik, melyek a rendszerváltás óta jelentősen változtak, a felülvizsgálatok során. 1993-ban 11, míg 1997-2006 között már 17-18 mutató szerint történt a vizsgálat. A szakirodalmat áttekintve arra jutottam, hogy Péntes J. által meghatározott mutatók fogják képezni a szekunder elemzésem alapját is: mezőgazdaság jellemzői, foglalkoztatottsági és munkanélküliségi mutatók, vállalkozási környezet, jövedelem színvonala, ingázás aránya, elvándorlás aránya, a népesség korszerkezete, infrastrukturális ellátottság és közlekedés-földrajzi helyzet.

2.1. Békés megye általános bemutatása

Békés megye az ország déli, délkeleti részén található, egyetlen nagy tájegység, az Alföld része. A megye viszonylag nagy területét mindössze 9 kistáj érinti részben vagy teljes egészében. A Dél-alföldi régióhoz tartozik. Három megyével határos, ezek: Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Csongrád-Csanád. Délkeleten pedig Romániával érintkezik. A megyében kilenc járás található, amelyek a következők betűrendi sorrendben: Békéscsabai, Békési, Gyulai, Gyomaendrődi, Mezőkovácsházi, Orosházi, Sarkadi, Szarvasi, Szeghalmi járások.

DK-i fekvéséből adódóan a megye klíma adottságaiban a kontinentális jegyek éreztetik hatásukat. Éghajlata az Alföld középső és északi részeihez viszonyítva melegebb és szárazabb. A telek középhőmérséklete magasabb és a fagymentes időszak hossza rövidebb, mint az Észak-Alföldön. A magasabb éves középhőmérsékletekben és a napsütéses órák magas számában a megye déli fekvése mutatkozik meg. A megye egészét a mezőgazdasági termelés szempontjából legjobb minőségű, magas aranykorona értékű, országos viszonylatban is kiemelkedő, termékeny talajok elterjedése jellemzi. Ezek alapján elmondható, hogy Békés megye az ország legjobb adottságú mezőgazdasági területei közé sorolható. A megye talajadottságai elsősorban a szántóföldi növénytermesztésnek és a rét-, legelő gazdálkodásnak kedveznek. A Körös-Maros köze középső területe rendelkezik Békésben a legjobb talajadottsággal. A megye délnyugati részén jellemzőek a szikesek, amelyek leginkább legelőként hasznosulnak (Békés Megye Önkormányzat, 2021).

A területre 895-ben a Gyula törzs telepedett le, akik állattenyésztéssel foglalkoztak. Sűrű, sok faluból álló településrendszer alakult ki a XIII. századra, ám ezt a tatárjárás szinte semmivel egyenlővé tette. IV. Béla megváltozott birtokpolitikája után, adományai Békés térségeit is magába foglalták. IV. (Kun) László (aki IV. Bélát követte a trónon), kunokat telepített le a megye mai területén. A század utolsó éveiben a Borsa család hatalma alá került, akik tartományúri hatalmat építettek ki a környező megyékben (Bihar, Szabolcs). Károly Róbert uralkodása alatt alakult ki a nemesi vármegye szervezete, amely Gyula várának elfoglalásáig (1566) működött is (Erdész, 2010). A török uralom alatt a megye jobban lepusztult, mint a tatárjárás alatt, még nagyobb mértékű elnéptelenedés következett be. A helyzet akkor kezdett javulni, amikor szlovákok, magyarok és románok érkeztek a területre, a Rákóczi szabadságharc után. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy Békés megye napjainkban is sokszínű nemzetiségű térség. Nagymértékű fejlődésnek mondható, amikor megindult a

folyószabályozás, kiépült az oktatási és egészségügyi rendszer, ezenkívül az út- és vasútépítés is megkezdődött, erre ugyan a kiegyezésig várni kellett. A fő vonal – ahogyan a mai napig is – a mezőgazdaság és az ebből kialakult élelmiszeripar. A Trianoni békeszerződés Békés megyének sem kedvezett, sem gazdasági, sem demográfiai szempontból. A megyeszékhely 1950-től lett Békéscsaba, akkor szervezték át, hogy a kereskedelmi vasúti csomópont ez legyen. A rendszerváltás utáni időszakban és napjainkban is legfontosabb feladat, hogy a megye felzárkózzon az országhoz és az Európai Unió fejlett térségeihez [3].

Békés megye 5630 km²-nyi területe alapján a hetedik, 2020-ra 335 ezer fő alá csökkent népességszáma alapján a tizenharmadik, 59 fő/km²-es népsűrűsége alapján pedig Bács-Kiskun megyével osztozva a 17. helyet foglalja el a megyék és a főváros rangsorában (KSH, Körkép a megyékről, 2019).

Megyeszékhelye Békéscsaba, melynek lakossága 58 517 fő (2021), ez a megyei lakosság 17,7%-a. Nagyobb, 10 ezer főt meghaladó népességű város még: Békés, Gyomaendrőd, Gyula, Mezőberény, Orosháza és Szarvas. A 2011-es népszámlálás adatai alapján a megyeszékhellyel együtt 21 város és 75 nagyközség, község tartozik a megyéhez. 2013-ban Kondoros is városi rangot kapott, így az előbbi 22-re nőtt, az utóbbi 74-re csökkent [4]. Békéscsaba a megyeszékhelyek sorrendjében néhány mutató alapján a középmezőnyben, de a legtöbb szempont alapján inkább a hátsó bolyban található.

A megye népessége folyamatosan csökken, ami részben a természetes fogyásnak részben a vándorlási veszteségnek tudható be. Az élveszületések száma közel fele a halálozásoknak, továbbá az elvándorlás is nagyobb mértékű, mint az odavándorlás száma. A megye korszerkezetét jól jellemzi, hogy az öregedési index évről-évre növekszik, 2021-ben már 100 fő 15 évnél fiatalabbra, 181 fő 65 éves és annál idősebb korú jutott. A foglalkoztatottak száma megyei szinten stagnál vagy minimálisan növekszik csak, a munkanélküliség száma kis mértékben csökken, de az országos csökkenési szinttől elmarad. A diplomások népességen belüli aránya alapján csak Nógrád megyét sikerült megelőzni, a legfeljebb általános iskolai végzettségűk aránya alapján pedig szintén kedvezőtlen a megye helyzete. A korábbi időszakokhoz hasonlóan a vállalkozások jóval nagyobb része önálló vállalkozóként működött, társas vállalkozásként csupán 12%-a. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye mellett Békésben volt a legmagasabb az önálló vállalkozások aránya (KSH, Fókuszban a megyék, 2019).

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

Szaktervizsgáló kutatásomat a kvantitatív szemléletmód alapján készítettem, melyről Hunkár (2013) a következőképpen fogalmaz: „A kvantitatív kutatások azon alapulnak, hogy a vizsgálat tárgyát képező jelenségek mérhetők, megszámlálhatók, tehát számszerűsíthetők, továbbá az így nyert adatok statisztikai módszerekkel elemezhetők”.

Békés megye adottságrendszerének bemutatásához a SWOT elemzést választottam. A SWOT elemzés lényege a területi tervezésben, hogy a vizsgált „területhez” kapcsolódó erősségeket, gyengeségeket, lehetőségeket és veszélyeket számba vesszük, majd ebből elemzéssel, értékeléssel felvázoljuk a lehetséges fejlesztési stratégiákat. Az elemzés során két kategória van, melyek a belső és külső tényezők. Amikor egy elemzés során az erősségeket és gyengeségeket vizsgáljuk, akkor a belső tényezőket vesszük sorra, amelyekre ráhatása van a térség szereplőinek, míg a lehetőségek és veszélyek vizsgálatakor a külső tényezők kerülnek meghatározásra, melyek megváltoztatásához, hasznosításához nem elegendőek a helyi szereplők, külső szereplők és folyamatok is befolyásolják azokat (Öcsi, 2007). A módszer előnye, hogy a pozitív és negatív tényezőket rendezetten lehet sorra venni és kiderül az elemzésből, hogy melyek azok a belső adottságok, amelyekre alapozni lehet és amik javításra szorulnak, illetve, melyek azok a külső tényezők, amelyek ellen vagy amelyekre alapozva stratégiákat lehet, kell kidolgozni.

Az elmaradottság vagy fejlettség vizsgálatakor szekunder kutatást végeztem. Ebben az esetben a feldolgozott adatok más forrásból származnak. A szekunder adatok a primer adatokkal szemben számos előnyt nyújtanak, könnyen hozzáférhetőek és az adatbázisok hatalmas adatmennyiséggel rendelkeznek. Hátrányként említhető, hogy ezek az adatok viszonylag gyorsan avulnak el, valamint nem biztos, hogy minden kérdésünkre található megfelelő szekunder információ, és ha rendelkezésre is áll, megfelelően ki tudjuk-e szűrni belőle a számunkra lényegeseket (Boncz, 2015). A használt mutatók elemzése statisztikai adatbázisok adatainak a segítségével történt, valamint további szakirodalmakat és internetes forrásokat is felhasználtam.

Primer kutatást is végeztem a szaktervizsgálómatomhoz kapcsolódóan, mely két részből állt. A megyében élő fiatalokat kérdeztem kérdőív segítségével, hogyan látják a megyét fejlettségi szempontból, hol lenne szükség fejlesztésre, mennyire és miért szeretnek, vagy nem szeretnek itt élni, hogyan látják a megye turisztikai kihasználtságát, látnak-e jövőt a turizmusban. A kérdőíves módszert választottam, hiszen ez alkalmas arra, hogy a kitöltő személyes véleményét

formáljon és saját érzéseiről, meglátásairól információt adjon át a kérdezőnek. A kérdések tegező formában lettek megfogalmazva, ezzel a közvetlenséggel, személyesebb megszólítással is motiválni szándékoztam a válaszadást. A kérdések nagy része a nyílt kérdések közé tartozott, így a válaszok nem voltak korlátozva, a kitöltő saját szavaival tudott válaszolni. Ennek előnye, hogy olyan információk birtokába is juthattam, melyre előre nem számítottam, illetve a helyesírás és a fogalmazás is információval szolgált. Hátrányként említhető, hogy a feldolgozása hosszas és bonyodalmas. Zárt kérdések közül eldöntendő és feleletválasztásos kérdéseket alkalmaztam, melynek előnye a könnyű kiértékelhetősége. Félig zárt kérdés típus azokban az esetekben jelent meg, ahol nagyon sok válaszlehetőség lett volna, így a kutatásom szempontjából lényegeseket adtam meg, de az „Egyéb” kategóriával lehetőséget biztosítottam a kitöltőnek, ha nem szerepel olyan válasz, ami rá illik. A kitöltő intenzitáskérdés feltételekor grafikus és numerikus skálát használhatott a válaszadásra (Lengyelné, 2013).

Továbbá egyéni, félig strukturált interjút készítettem a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Békés megyei igazgatójával, melynek legtöbb kérdése a kérdőívvel megegyezett. Az interjú kérdéseit tegező formában tettem fel, ennek oka, hogy ismerem az interjúalanyt.. Nyílt kérdéseket tettem fel, hiszen a vizsgált alany saját álláspontjára, szemléletmódjára, véleményére, saját szavas válaszaira voltam kíváncsi. A félig strukturált interjú típusát választottam, amely a strukturált és mélyinterjú között található. Kérdéseket tettem fel, de lehetőséget biztosítottam kötetlen beszélgetésre is. Az interjút telefonon rögzítettem, erre az alany beleegyezését megkaptam (Lengyelné, 2013).

4. EREDMÉNYEK

4.1. Békés megye adottságrendszerének SWOT elemzése

Békés megye adottságrendszerének bemutatásához a SWOT elemzés módszerét választottam, mert átláthatóan vizualizálja azt. Ugyanakkor külön veszem sorra az alaposabb és részletesebb bemutatás miatt a megye természetföldrajzi adottságait, a társadalmát és a gazdaságát.

1. táblázat: *Békés megye természetföldrajzi adottságainak SWOT elemzése*

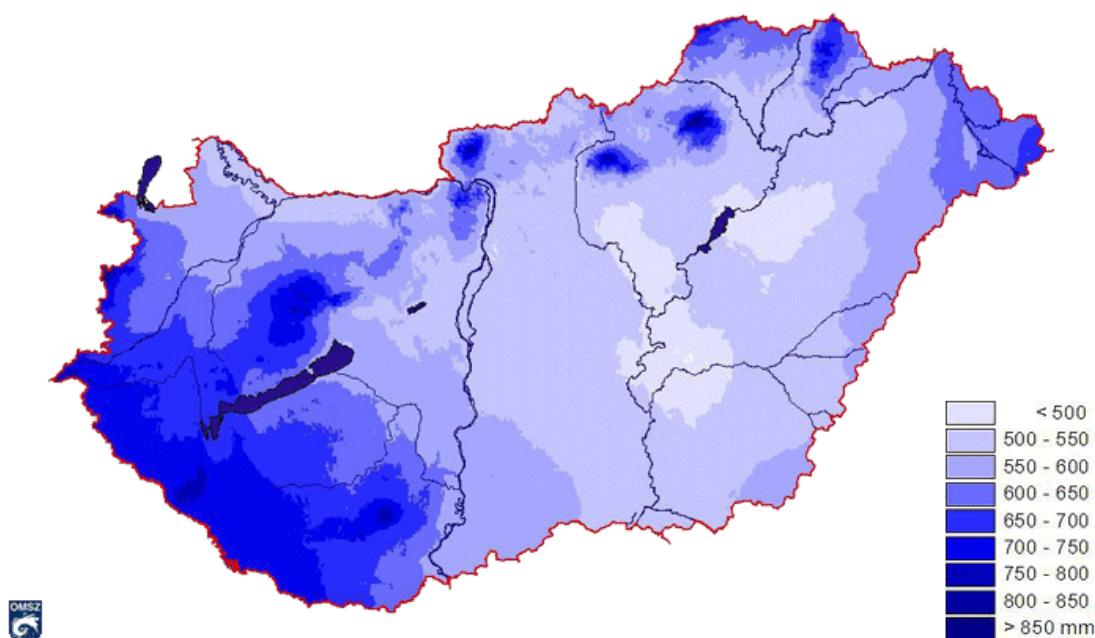
Természetföldrajzi adottságok	
ERŐSSÉGEK - kedvező geotermikus adottságok - havi középhőmérséklet 20°C feletti - fagymentes napok száma átlagosan 185 - magas a napsütéses órák száma (2000 óra feletti) - szántóföldi növénytermesztésre alkalmas, jó minőségű földek	GYENGESÉGEK - jelentős aszálykockázat - jelentős ár- és belvízveszély - felszíni vízkészletek hiánya a megye déli részén - talaj terheltsége magas
LEHETŐSÉGEK - természetes élővizekre épülő turisztika - energetikai célú termálvíz-felhasználás - jó minőségű termőföldeken nagyobb élőlétszám igényű növénykultúrák termesztésének támogatása - olyan kultúrák termelése, melyek magas hozzáadott értéket adnak	VESZÉLYEK - határon túlról érkező szennyezések - felszín alatti vizek fokozottan érzékeny kategóriában vannak - egészségügyi problémák a forró napok számának növekedése miatt - nem megfelelő földhasználat - nem természetközeli tájhasználat

(Forrás: Békés Megyei Önkormányzat Területfejlesztési Koncepciója 2021-2030, saját megfigyelések)

A kedvező geotermikus adottságok a területnek a földtani felépítéséből fakadnak. Emiatt a megye területén jelentős mennyiségű kútból, több száz méteres mélységből gyógy- és termálvíz nyerhető, mely nagyban hozzájárul a megye turizmusához. További, a

mezőgazdaság szempontjából igazán fontos tudnivaló, hogy a fagymentes napok száma Békés megyében átlagosan 185 nap. Szántóföldi növénytermesztésre és rét- és legelő gazdálkodásra alkalmas jó minőségű, és gazdaságosan művelhető földterületekkel rendelkezik a megye, mely következtében a lakosság egyik legjelentősebb bevételi, megélhetési formája az agrárium. A legnagyobb területen csernozjom talaj található, ahol nagytáblás szántóföldi növénytermelés folyik, míg a szikesebb területek nagy része legelőként hasznosul (Békés Megyei Önkormányzat, 2011). A jó minőségű termőföldeken nagyobb élőmunka igényű és magasabb hozzáadott értékű növénykultúrák termesztése jó lehetőséget kínál, valamint mezőgazdaságra épülő megfelelő feldolgozó szektor nincs a megyében, így ennek támogatása szükséges. További problémaként jelenik meg, hogy számos gazdálkodó nem megfelelően használja a termőföldet, így a földminőség romlása is komoly veszélyt jelent (Békés Megyei Önkormányzat, 2021).

A megye az aszályos területekhez sorolható, amely ismét mezőgazdasági viszonylatban jelentős, az öntözések miatt. A csapadék igen kevés, csupán évi 550-600 milliméter (1.ábra). Rendkívül szélsőségesen is tud alakulni, hiszen van olyan év, amikor meghaladja a 800 mm-t (1999-ben 836 mm, Békéscsaba), de megfigyelhető volt olyan is, amikor a 400 mm-t sem érte el a lehulló csapadék (2011-ben 376mm, Békéscsaba) (KSH, 2018).

1. ábra: Átlagos éves csapadékösszeg az 1971-2000 közötti időszak alapján (mm)

(Forrás: OMSZ, 2021)

2. táblázat: Békés megye társadalmának SWOT elemzése

Társadalom	
ERŐSSÉGEK - civil szféra aktivitása	GYENGESÉGEK - magas fokú munkanélküliség - alacsony iskolai végzettség a gazdaságilag aktívak között - a perifériákon szegénységben élők - alacsony népsűrűség - átlagos egészségügyi állapot országos átlag alatti
LEHETŐSÉGEK - nemzeti sokszínűsége turizmus építhető - hagyományörzés - információs és kommunikációs technológiák elterjedését támogató EU-s programok	VESZÉLYEK - negatív irányú demográfiai folyamatokat kezelő intézkedések hiánya - társadalmi tolerancia csökkenése - járványhelyzetnek jobban kitett társadalmi csoportok (idősek, hátrányos helyzetűek) nagyobb száma - külföldiek betelepülése

(Forrás: Békés Megyei Önkormányzat Területfejlesztési Konceptiója 2021-2030, saját megfigyelések)

A népesség alakulása mindig fontos jellemzője egy-egy térségnek. Fontos akár a népesség összetétele szempontjából, ami megmutatja a kor és nem szerinti eloszlást, akár azért, mert megtudjuk milyen nemzetiségűek az itt élők, vagy az elvándorlási és betelepülési számok adnak igen jelentős információt a megyéről. Ha ezek a számok kiugróak, felmerül a kérdés, hogy vajon miért, mi lehet ennek az oka. A társadalom vizsgálata során fontos tényezők az oktatással kapcsolatos adatok is.

Békés megye népessége a legutóbbi népszámláláskor 2011-ben 359 948 fő volt, ami 1980 óta folyamatosan csökkenést mutat. 1980-ban 436 910 fő, 1990-ben 411 887 fő, míg 2001-ben már a 400 ezret sem érte el (397 791 fő) (KSH, 2011a). A 2021. januári népesség száma csupán 326 530 fő, így elmondható, hogy a demográfiai folyamatok továbbra is kedvezőtlenül alakulnak. Ennek oka, hogy természetes fogyás figyelhető meg, miszerint az elveszületések

száma nem éri el a halálozásokét. További fogyást eredményező tényező, hogy a vándorlások száma is negatív egyenleget képez. A nemek szerinti megoszlás a következőképpen alakul: a nők aránya magasabb (52%), míg a férfiaké 48% (KSH, 2021a).

A gazdaságilag aktív népesség iskolai végzettsége megyei szinten más megoszlást mutat, mint országosan. Magyarországon 2011-ben a népesség 40,2%-a rendelkezik legalább érettségivel, 14,5% egyetemi vagy főiskolai oklevéllel is (KSH, 2011b). Előbbi a megyében 33,4%, utóbbi csak 10%-ot ért el (KSH, 2011c). Békés mind munkanélküliség, mind foglalkoztatottság szempontjából az országos átlag alatt van, továbbá a megyei ranglétrán is utolsók közötti helyet foglal el.

A megye nemzetiségét tekintve sokszínű. Meghatározó az itt élő szlovák, román, szerb, német nemzetiségek és a roma etnikum. Hagyományai és kultúrájuk megőrzésében fontos szerepet vállalnak a kisebbségi önkormányzatok és a civil szervezetek is.

3. táblázat: *Békés megye gazdaságának SWOT elemzése*

Gazdaság	
ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
- hungarikumok mivolta (Csabai kolbász, Gyulai kolbász) - nemzetközileg ismert fesztiválok (Gyomaendrődi Nemzetközi Sajt- és Túrőfesztivál, Csabai Kolbászfesztivál, Minden Magyarok Nemzetközi Néptáncfesztiválja, Gyulai Pálinkafesztivál) - helyi termékek jelenléte és az erős/innovatív vállalkozói réteg (Kígyóscsili, Magyardombegyházi Sajtműhely, Viharsarki Lekvárium, Gyulai Méz, Békési Pálinka Zrt., Dowi Süti) - erős középfokú képzési bázis	- állattenyésztés és növénytermesztésre nem épül feldolgozóipar - alacsony gazdasági mutatók és foglalkoztatási szint - utolsó három helyen van a megye az egy főre jutó GDP alapján - kevés a társas vállalkozások száma (12%) - a megyében található vállalkozások nem megyén kívüli székhellyel rendelkeznek - a gazdasági szereplők nemzetközi kapcsolatrendszere kiépítésre szorul - folyamatosan csökken a külföldi tulajdonú vállalkozások száma a megye periférikus helyzete miatt

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
- határmentiségből adódó lehetőségek bővítése - békéscsabai repülőtér fejlesztésének lehetősége - felsőoktatás fejlesztése - új beruházók betelepülése az elérhetőség javulásával - nagyobb alkalmazása a megújuló energiáknak - vállalati együttműködések szerepének növekedése - rövid ellátási láncok kialakítása - helyi alapanyagok felhasználása - helyi értékesítés támogatása	- rendszerváltás hozta negatív változások - megye periférikus helyzete - tőkeszegény vállalkozások - fizetőképes kereslet alacsony szintje - járványhelyzet miatt leépülés néhány ágazatban - infrastrukturális fejlesztések alacsony mivolta miatt a beruházások számára nem vonzó a megye - EU-s munkaerőpiac, Budapest és fejlett városok elszívó hatása

(Források: Békés Megyei Önkormányzat Területfejlesztési Koncepciója 2021-2030, saját megfigyelések)

Békés megye gazdaságában a rendszerváltás hozott jelentős változásokat, negatív irányban. A nagyüzemeknek visszaesett a termelése és a keleti piacokat is elvesztette a megye. Tulajdonváltások következtek be, hanyatlás indult meg. Magyarország más részein jóval nagyobb mértékben nőttek a kis- és középvállalkozások száma, mint megyénkben, ez a kedvezőtlen ipari helyzetnek és a tőkehiánynak volt betudható (Tóth és munkatársai, 1999). Mivel az élelmiszeripar a helyi mezőgazdaságra támaszkodva tartotta fent magát, így annak visszaesésével egyenes arányban csökkent az ipar is. Ennek következménye lett, hogy a hagyományos mezőgazdasági termékek nem bizonyultak elegendőnek ahhoz, hogy a megye megőrizze az országos szerepét. Ezt tetőzte meg az, hogy a mezőgazdaságban és élelmiszeriparban „feleslegessé” vált munkaerő nagymértékű munkanélküliséget idézett elő. A válságból való kitörést lassította a megye periférikus helyzete, valamint az infrastruktúra kevésbé intenzív fejlődése. A megye már ekkor sem tartozott az ország fejlettebb területei közé, ennek több oka is van: elavult technikával történő termelés, alacsony szintű iskolázottság, a mezőgazdaság tőkehiánya és hosszú időn keresztül tartó jövedelem-elvonása, valamint a megye nehéz megközelíthetősége. Számos szövetkezet alakult át, váltott tulajdonost és veszített el jelentős mennyiségű földterületet. Ennek következményeképpen az

új típusú szövetkezetek a megoldásnak az állattartás megszűnését vagy drasztikus mértékű csökkentését látták. Az állatállomány az egyéni gazdaságokban is kevesebb lett, bár kisebb mértékben. Tovább rontotta a helyzetet, hogy a növénytermesztés magas színvonala is visszaesett, az öntézesek elmaradtak. A mezőgazdaság színvonala az 1994-es években kezdett újra emelkedni, ezzel pedig az ipari termelékenység is nőni kezdett, valamint a munkanélküliség száma is rendeződni látszott. Ez javított ugyan a válsághelyzeten, de közel sem hozta ki teljes mértékben a megyét az addig kialakult gödörből. Az ezt követő időszakban a kormány több lehetőséget is nyújtott az addigi nehéz helyzetből való kilépésre, ám ezek ellenére sem sikerült érdemi változásokat elérni (Tóth és munkatársai, 1999).

Napjainkban egy országos átlagtól leszakadó gazdasági kép jelenik meg Békés megyében. Ez számos okra vezethető vissza: alacsony a foglalkoztatási arány, a társas vállalkozások száma és a gazdasági aktivitási mutatók is jóval az országos alatt vannak. A vállalatok technológiai fejlettsége nem újszerű és együttműködésük is hiányos, valamint az innovációs fejlődésre sincs megfelelő hajlandóság a cégek részéről. A kedvezőtlen állapotot tovább erősíti a helyi felsőoktatási- és K+F+I intézményrendszer gyengesége. Pozitívumként említhető, hogy a meglévő iparágakhoz szükséges középfokú képzési bázissal rendelkezik a megye. Ám ezek az iparágak is hagyományokra épülnek, a közelmúltban nagy innovációs váltás nem történt. Az ipari parkok és inkubátorházak bár az elmúlt időszakban jelentős fejlődésen mentek keresztül, még mindig szükséges további fejlesztésük, továbbá a kihasználtságuk is eltérő térségenként, így ezen a területen is további fejlesztések szükségesek. Meghatározóak a kis- és középvállalkozások, ám a nehéz megközelíthetőség és infrastrukturális fejlesztések hiánya miatt a nagyvállalatok zöldmezős beruházásai hiányoznak a megyéből. A jelentős mezőgazdasági termelésre megfelelő feldolgozóipar nem épül, a magas színvonalú előállított termékek értékesítése sem zökkenőmentes. A közeljövőben történő fejlesztések alatt a fő feladat a környezeti fenntarthatóság, leginkább az öntözés és a környezetet károsító anyagok legkisebb mértékben történő használata (Békés Megyei Önkormányzat, 2021).

A megye közlekedési helyzete az M44-es gyorsforgalmi út nagyobb szakaszának átadásával javult, de a nagy közúti tranzitfolyosók elkerülik a megyét. Budapest vasútvonalon 2,5-3 óra alatt közelíthető meg, viszont a megyeszékhelyek közül csak kettővel van közvetlen kapcsolat, Szegeddel és Szolnokkal. A megyei településeket összekötő mellékúthálózatok állapota folyamatosan romlik, kiépítettsége leginkább az északi és déli részekben hiányosabb. Minden település be van kapcsolva a menetrendszerű autóbusz-közlekedésbe, míg a vasúti

közlekedésbe csak 32. Vízi közlekedésnek jelenleg nincsen szerepe és a megye egyetlen repülőtere is fejlesztése szorul (Békés Megyei Önkormányzat, 2016).

Az egészségügyi alapellátásban a szakemberek száma alacsony, magas arányú a háziorvos és védőnő hiány. 2016-ban 20 felnőtt és 5 gyermek körzet volt, ahol helyettesítéssel kellett megoldani az ellátást, hiszen nem rendelkeznek saját orvossal. Jelenleg három fekvőbeteg ellátó intézmény működik (Békéscsaba, Orosháza, Gyula), ahol a tízezer lakosra jutó kórházi ágyak száma (Békés Megyei Önkormányzat, 2016).

4. táblázat: *Békés megye turizmusának SWOT elemzése*

Turizmus	
ERŐSSÉGEK - természeti adottságokra épülő turizmus - hungarikumok jelenléte (Csabai kolbász, Gyulai kolbász) - nemzetközileg ismert fesztiválok (Csabai Kolbászfesztivál, Minden Magyarok Nemzetközi Néptáncfesztiválja, Gyulai Pálinkafesztivál) - alföldi táj egyedisége - vendégéjszakák növekvő száma	GYENGESÉGEK - környezetvédelem szempontjából fenntartható turisztikai látványosságok alacsony száma - a megyei turizmus néhány településhez köthető - turisztikai ágazat alacsony százaléka a megye gazdaságában - szálláshely-kapacitás hiánya egyes férőhely kategóriákban - hiányos turisztikai infrastruktúra - turisztikai iparág kezdetleges fejlesztési szakaszban - komplex turisztikai csomagok hiánya - magas színvonalú szálláshelyek alacsony száma - kis arányú külföldi turista
LEHETŐSÉGEK - élővizekre épülő turizmus lehetősége - termálvíz-készletre épülő gyógyfürdők meggyezerte	VESZÉLYEK - járványhelyzet okozta visszaesés - romló minőségű utak - csökken a gazdaságilag aktív népesség

- megye elérhetőségének javításával több turista vonzása - foglalkoztatási, munkahelyteremtő programok - növekvő igény az aktív turizmus iránt - falusi turizmus erősítése	- turisztikai szervezeteknél általános forráshiány - periférikus helyzet köztudatba ágyazódása
---	---

(Forrás: Békés Megyei Önkormányzat Területfejlesztési Koncepciója 2021-2030, saját megfigyelések)

A turizmus a gazdaság részeként jelenik meg, szakdolgozatomban mégis külön szeretném ezt a gazdasági ágat vizsgálni. Úgy vélem érdemes külön tárgyalni, mivel a turizmus egy kitörési pont lehet a megyének. A munkaerőpiacra pozitív hatást gyakorol, a gazdasági teljesítményeket fokozza, többletfogyasztást eredményez, gyarapítja a nemzeti vagyont a telekárak növekedése, valamint a hasznosított gyógyforrások gazdasági értéként való megjelenése következtében. Kiegyenlítő szerepet tölthet be a területi fejlettségbeli különbségekben (Kardos Zoltánné, 2011).

Békés megye idegenforgalma a lehetőségektől még mindig elmarad, a kedvező adottságok és a már megvalósult beruházások ellenére. Ennek háttérében a nem megfelelő elérhetőség, megközelíthetőség áll. A megye 2019 végéig nem rendelkezett gyorsforgalmi úttal, azóta viszont folyamatosan adnak át újabb elkészült szakaszokat az M44-es autópályából, aminek célja a gyors eljutási lehetőség Békés megyébe Kecskemét irányából.

A legmeghatározóbb a gyógy- és termálfürdőkre épülő turizmus, ennek kihasználtsága mégsem történik meg megfelelő mértékben. Jelenleg a megye gyógyvíz által táplált fürdői:

- Árpád Gyógy- és Strandfürdő,
- Gyulai Várfürdő,
- Liget Gyógyfürdő Gyomaendrődön,
- Orosházán Gyopárosi Gyógy- és Strandfürdő,
- Szarvasi Szent Klára Gyógyfürdő,
- Békési Gyógyászati Központ és Gyógyfürdő.

A mezőgazdaságnak turisztikai adottságai is vannak, amelyek még csak most kerülnek felfedezésre. Ilyenek például a mezőgazdasági kultúrtájak, melyek lényeges természetvédelmi, emellett turisztikai értékekkel is rendelkeznek. A kultúrtájak emelik a

vidéki táj értékét és megalapozhatják a turizmust. Ide tartoznak a legelők, szántóföldek, gyümölcsösök. Országos hírnévű pálinkák születnek a megye gyümölcsöseiből. Ezeket a termékeket több lépcsős folyamattal készítik, melyekhez szolgáltatások kapcsolhatóak, így turisztikai élményfolyamat részeként jelennek meg, létrehozva egy komplex turisztikai terméket (Horváth, 2018). Fesztivál is épül erre, a Gyulai Pálinkafesztivál évek óta rengeteg turistát vonz a településre, Békés megyére. Ezen kívül is vannak olyan gasztronómiai, nemzetközileg ismert fesztiválok (Békéscsabai Kolbászfesztivál, Gyomaendrődi Nemzetközi Sajt- és Túrőfesztivál) melyek ideje alatt megtelnek a környező városok szálláshelyei az erre érkező turistákkal. A Szarvasi Szilvanapoknak, a Minden Magyarok Nemzetközi Néptáncfesztiváljának, a Gyomaendrődi Nemzetközi Sajt- és Túrőfesztiválnak, a Körös-Völgyi Sokadalomnak, a Medgyesegyházi Dinnyefesztiválnak bár inkább belföldi látogatói vannak, de számuk igen jelentős.

A vendéglátóhelyek száma Békésben évről-évre csökken. A szállodák vendégforgalma 2019-ig nőtt, 2020-ban a koronavírus járvány okozta szigorításnak tudható be a visszaesés. Fontos megjegyezni, hogy a belföldiek aránya kimagasló, a külföldiek mindössze 10-11%-ot tesznek ki az éves forgalomból (KSH, 2021b).

4.2. Békés megye helyzetének elemzése országos viszonylatban

A hipotézisemben leírtam, hogy Békés megye helyzetét elmaradottnak vélem országos viszonylatban. Komoly kérdés, hogy milyen szempontok szerint, milyen mutatók segítségével vizsgálható ez. Pénzes (2010) már említett tanulmányát veszem alapul, amiben az 1986-ban történt gazdaságilag elmaradott területek lehatárolásáról a következőket írja: „Az elmaradott térségek lehatárolásának legfontosabb kritériumai a következők voltak: kedvezőtlen mezőgazdasági adottság, foglalkoztatási lehetőségek hiánya, magas ingázási és elvándorlási arány, a népesség elöregedése, alacsony jövedelmi színvonal, aprófalvas településszerkezet, közlekedési peremhelyzet, szakemberek hiánya, fejletlen infrastruktúra,,.

Úgy vélem az említett mutatók elemzése a szakdolgozat céljainak is megfelelnek, tehát sorra vesszük a következő mutatókat:

- mezőgazdaság jellemzői,
- foglalkoztatottsági és munkanélküliségi mutatók,
- vállalkozási környezet,
- jövedelem színvonala,

- ingázás aránya,
- elvándorlás aránya,
- a népesség korszerkezete,
- infrastrukturális ellátottság,
- közlekedés-földrajzi helyzet.

A SWOT elemzés során már említésre került, hogy a megye erős agrárjelleggel bír. A mezőgazdasági termelés egyik fő ágazata az állattartás. Az elmúlt 10 év állatállomány-változását bemutató 5. táblázat adatai jól mutatják, hogy a sertés- és tyúkállomány aránya nőtt, a szarvasmarha- és juhállomány aránya csökkent országos viszonylatban. Érdekes, hogy pont annak a két ágazatnak az aránya nőtt, amelyek egyedszáma kisebb lett. Az állattartásnak nagy szerepe van a megyében, bár az elmúlt évtizedekben egyre inkább csökken.

5. táblázat: Állatállomány Magyarországon és Békés megyében 2010-ben és 2020-ban

	Állatállomány 2010 decemberében			Állatállomány 2020 decemberében		
	Békés megye (ezer db)	Ország összesen (ezer db)	Az országos százalékában	Békés megye (ezer db)	Ország összesen (ezer db)	Az országos százalékában
Szarvasmarha-állomány	61,1	682,3	8,95	63,5	932,9	6,81
Sertés-állomány	331,9	3168,9	10,47	323,2	2850,2	11,34
Juhállomány	88,3	1180,5	7,48	1537,9	28887,9	5,32
Tyúk-állomány	928,1	31848,4	2,91	48,8	943,8	5,17

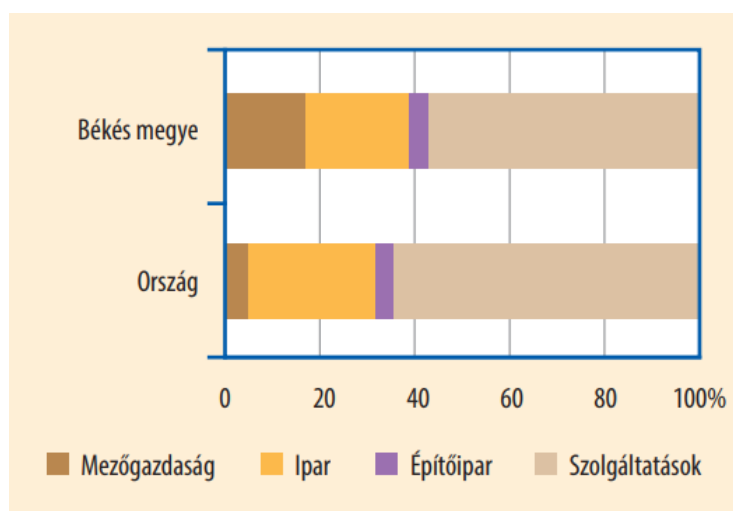
(Forrás: KSH, 2021)

A mezőgazdasági termelés másik ágazata a növénytermesztés. A megyei termőföldek helyenként a 40 AK/ha értéket is meghaladják, ami azt jelenti, Békés megyében találhatóak az ország legjobb minőségű szántói, az országos átlag 20 AK/ha érték körül mozog. Békésben

legmagasabb továbbá a szántóterületek aránya, ez az országos átlagnál másfélszer nagyobb (KSH, 2012). Legjellemzőbb növényei a szántóföldi növénytermesztésnek a gabonafélék, melyek termésátlagát nagyban befolyásolja napjaink szélsőséges időjárása. Ennek ellenére 2021-ben az őszi árpa és őszi búza is magasabb termésátlagot termelt Békés megyében, mint az országos szint (6,45 t/ha és 5,95 t/ha). Az őszi árpa 7 t/ha, az őszi búza 6,3 t/ha termésátlagú lett megyénkben [5]. Az őszi kalászosok felvásárlási ára jóval emelkedett, ami a jó termésátlag miatt igen jó hír a gazdáknak. Ennek oka, hogy az erősen csapadékhiányos időjárás miatt a kukoricatermés nem fogja hozni a várt átlagot, így többen búzával pótolják majd ki a takarmányhiányt.

A görögdinnye a megye legjelentősebb zöldségféléje. 2020-ban 58 ezer tonna a betakarított mennyiség, ami ugyan az előző évek eredményihez képest elmarad (71,5 ezer, 90 ezer, 79 ezer), de az országban így is az első helyen szerepel Békés megye. Magyarország összes betakarított mennyiségének közel 40%-át Békés adta, és adja évek óta (KSH, 2020a).

A mezőgazdaság aránya a bruttó hozzáadott értékből 2012-ben országosan 4,7% volt (2. ábra), míg ez az érték Békés megyében 16,8%.

2. ábra: A bruttó hozzáadott érték megoszlása főbb nemzetgazdasági ágak szerint, 2012 (%)

(Forrás: KSH, Békés Megye Számokban, 2013)

A termelő ágazatok összességében nagyobb hozzáadott értéket nyújtanak, mint átlagosan az országban. Az országos iránnyal ellentmondásban, 2000-2012 között tovább nőtt a mezőgazdasági termelés súlya, miközben a szolgáltató ágazatoké csökkent (KSH, Békés Megye Számokban, 2013).

Hiába a kiváló termésátlag, a jó talajadottság, ha a birtokszerkezet korszerűtlen és a területek nagy részére is az elaprózódás jellemző. 10 hektárnál kisebb területet művel a gazdák 30%-a. Emellett további súlyosbító tény a birtokszerkezet kedvezőtlenése mellett, hogy nincs vagy nem elegendő mértékű az innovatív tudás, illetve a termelői tapasztalok hiánya is jelen van, hiszen sokan öröklés útján jutnak a területhez, előtte sosem foglalkoztak mezőgazdasággal. Az ilyen helyzetbe került személyek töredéke fogja tovább folytatni a mezőgazdasági termelést, a földek nagy része eladásra kerül valamelyik számos termőterülettel rendelkező nagyobb gazdaság tulajdonosához. Békés megyében kimondottan észrevehető, hogy a nagyobb területtel rendelkező nagygazdák, megveszik a területeket a kisebb tulajdonnal rendelkező földtulajdonosoktól (Papp, 2010). Ugyancsak fontos tényező, hogy azok a gazdák, akik kevesebb földterülettel rendelkeznek, hagyományos módon művelik földjeiket, így náluk digitalizációnak nyoma sincs. „A digitális technológiák használatának lehetséges előnyei közé tartozhat a jobb terméshozam és az állatok teljesítményének javulása, a folyamathoz szükséges inputanyagok optimalizálása, valamint a munkaerő-szükséglet csökkenése, amelyek mind növelik a jövedelmezőséget. A digitalizáció emellett javíthatja a mezőgazdasági termelők munkakörülményeit és csökkentheti a mezőgazdaság környezeti hatását.” [6] Fontos kérdés a digitalizációval kapcsolatban, hogy ugyan hosszabb távon valóban jövedelmezőbb a gazdáknak, valamint környezetkímélőbb is lehet, de a megye szempontjából a munkaerő-szükséglet csökkenése munkahelyek megszűnését okozhatja, mind a szezonális munkások, mind az alkalmazásban állók szemszögéből. Ez megyéből való elvándorlást idézhet elő, hiszen a mezőgazdaságban dolgozók máshol fognak állást vállalni.

Egy térség elmaradottságának vagy fejlettségének vizsgálatakor fontos szempont a foglalkoztatási mutatók elemzése is, ahogy ezt Pénzes (2010) is a legfontosabb kritériumok közé sorolta. Kiemelkedően fontos a gazdaságilag aktív népesség számának alakulása.

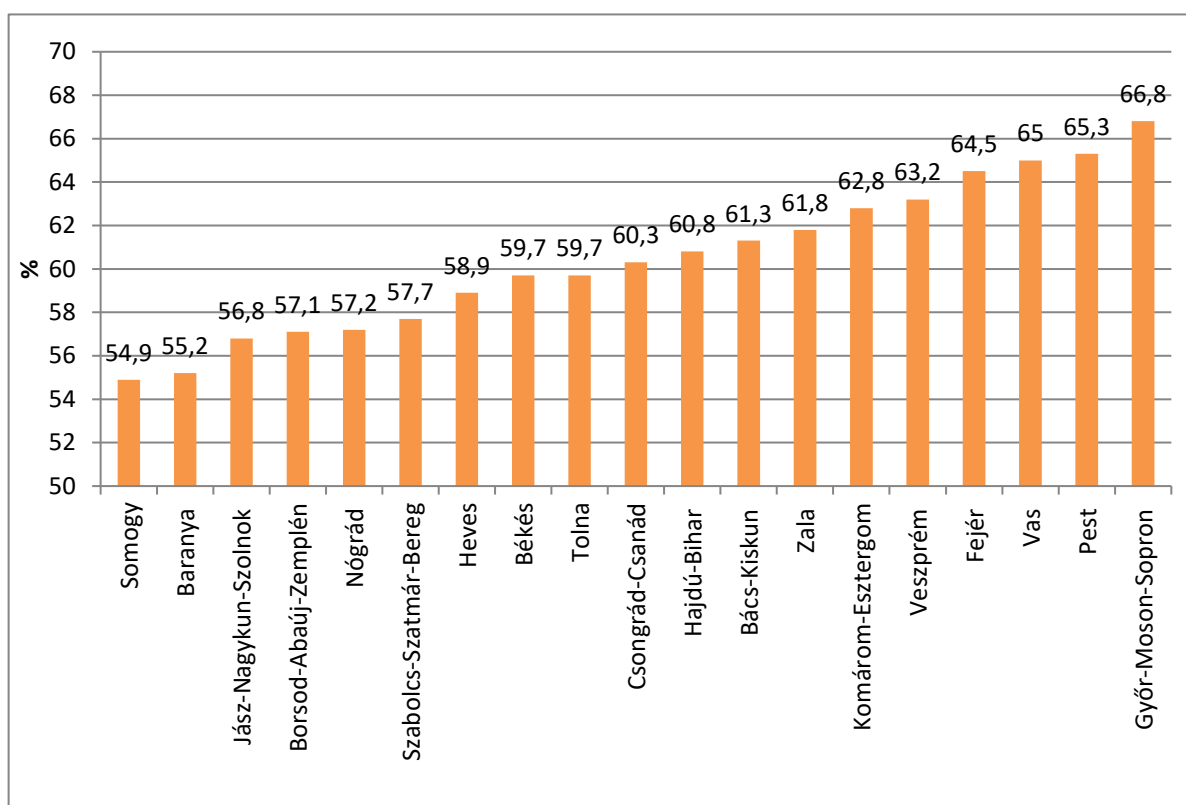
6. táblázat: *A népesség gazdasági aktivitása 15-74 éves kor között, 2020*

A népesség gazdasági aktivitása 15-74 éves kor között, 2020							
	15-74 éves népesség	Foglalkoztatott		Munkanélküli		Inaktív	
	Ezer fő	ezer fő	%	Ezer fő	%	Ezer fő	%
Magyarország	7 408,7	4603,2	62,1	197,6	2,7	2607,9	35,2
Békés megye	250,3	149,4	59,7	9,2	3,7	91,6	36,6

(Forrás: KSH, 2020 adatai alapján saját szerkesztés)

A gazdaságilag aktív népesség két csoportból áll össze, közülük egyik a foglalkoztatottak. Ide tartozik minden olyan 15. életévét betöltött személy, aki az adatfelvételt megelőző héten legalább egy órányi, jövedelmet adó munkát végzett vagy csak átmenetileg volt távol a rendszeres munkavégzéstől, például betegség miatt (Kéri, 2016). A foglalkoztatási ráta vagy más néven foglalkoztatotti arány a foglalkoztatottaknak a megfelelő korcsoportba tartozó népességhez (munkavállalási korúak, 15-74 év) viszonyított aránya.

A 3. ábra alapján elmondható, hogy az országos foglalkoztatási ráta (62,1%) magasabb, mint a megye 59,7%-os értéke, ami az jelenti, hogy a munkavállalási korúak közül országosan többen vannak foglalkoztatva, mint megyei szinten. A megyei rangsorban Tolna megyével azonos szintet ért el a megye, és ezzel hátulról a nyolcadik helyet foglalta el.

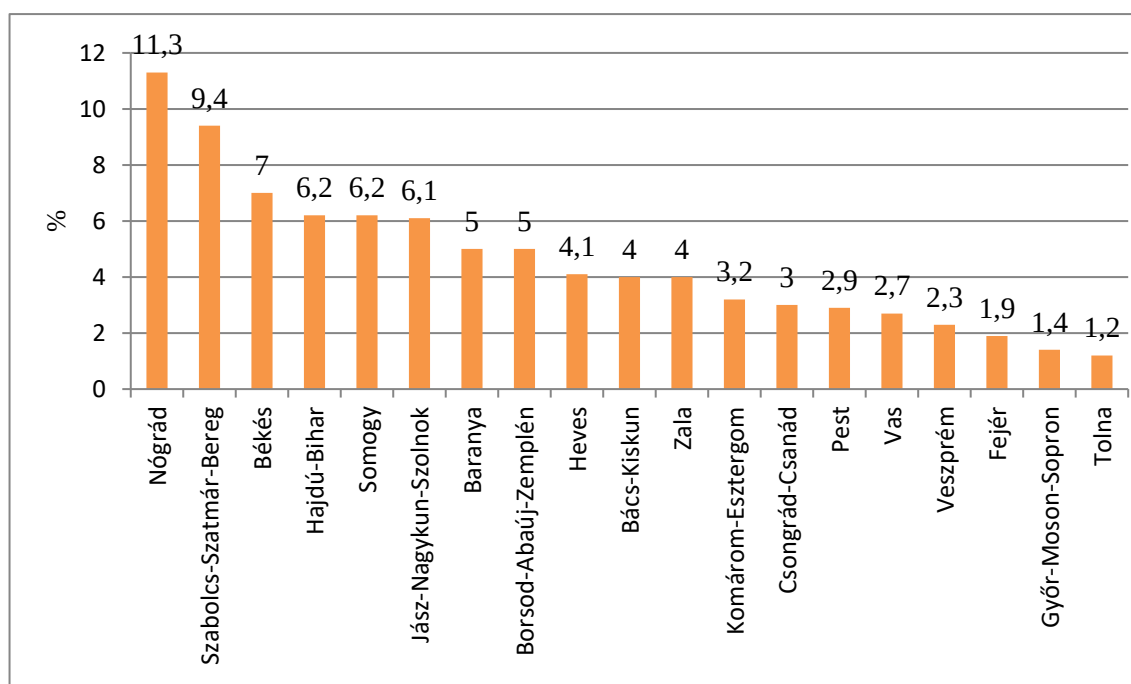

3. ábra: Magyarországi megyék foglalkoztatási rátája, 2020 (%)

(Forrás: KSH, 2020 adatai alapján saját szerkesztés)

A gazdaságilag aktív népesség másik csoportjába tartoznak a munkanélküliek, akik a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által meghatározott definíció szerint azok a személyek, akiknek nem volt munkája a felvételt megelőző héten, aktívan kerestek munkát a megkérdezést megelőző négy héten és két héten belül munkába tudnának állni (Kéri, 2016).

A KSH lakossági munkaerő-felmérése alapján Békés megye munkanélküliségi rátája 7,0% 2021. első félévében (4. ábra), ami az országos 4,1%-nál jelentősen nagyobb, sőt a megyék körében is az egyik legkedvezőtlenebb, Szabolcs-Szatmár-Bereg (9,4%) és a sereghajtó Nógrád megye (11,3%) után (KSH, Fókuszban a megyék, 2021). A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat legújabb adatai alapján, 2021 októberében 11598 fő a nyilvántartott álláskeresők száma, melynek 39,6 %-a, 4580 fő tartósan, egy évnél régebb óta keres állást. Ez az arány országos szinten alacsonyabb, 38%. Ugyanezen időpont alapján a nyilvántartásban szereplő összes bejelentett betöltetlen álláshely száma 1576 volt Békés megyében [7]. Az Európai Foglalkoztatási Mobilitás Portálja által kiadott munkaerőpiaci áttekintésben olvasható, hogy 2020-ban az NFSZ nyilvántartásában szereplő álláskeresők átlagos zárónapi száma 14289 fő volt Békés megyében, amely 25,3%-os emelkedés volt az előző évhez képest. Ennek oka a Covid19-járvány okozta szigorítások és munkahelyi elbocsátások [8].

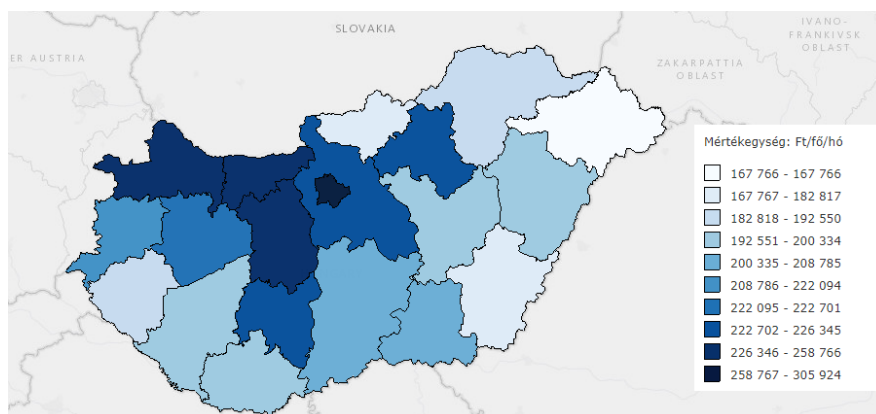

4. ábra: Magyarországi megyék munkanélküliségi rátája, 2021. I. félév (%)

(forrás: KSH, Fókuszban a megyék, 2021 alapján saját szerkesztés)

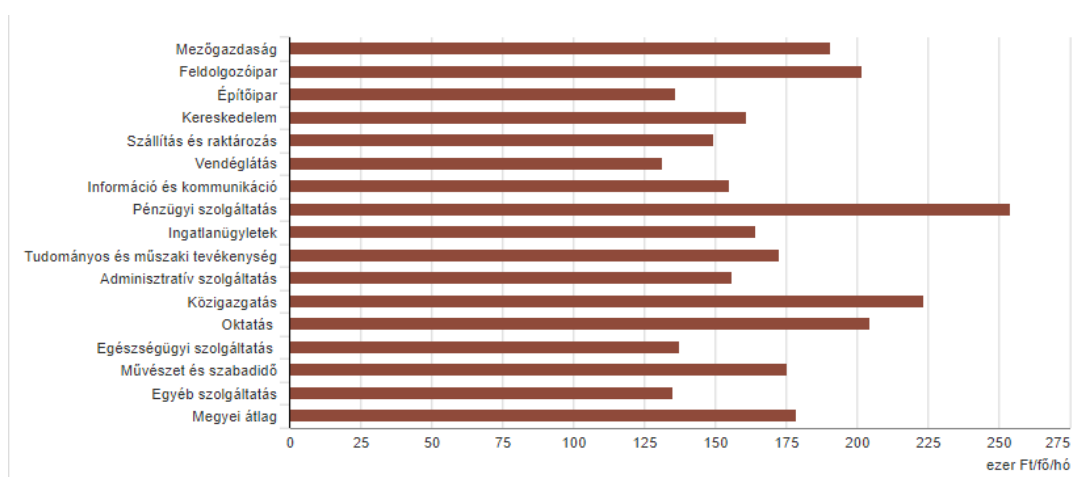
A foglalkoztatottsághoz szorosan kapcsolódik, hogy hogyan alakulnak a jövedelmek, keresetek a megyében. 2019-ben a teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete 178 746 Ft/fő/hó volt Békésben, ez az országos 244 609 Ft/fő/hótól közel 27%-kal elmaradt, sőt a megyék közül is egyedül Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét sikerült megelőzni (167 766 Ft/fő/hó), így Békés megye az utolsó előtti helyet foglalja el a megyék

rangsorában (5. ábra). Az előző évhez képest 10,5%-os növekedés történt bruttó és nettó átlagkeresetben egyaránt, ám a növekedési ütem kisebb volt az országosnál. A szellemi és fizikai foglalkozásúak bruttó átlagkeresete is meglehetősen elmaradt az országostól. A fizikai foglalkozásúak esetében Békés megyében 224, ez az országos 270 ezer forinttól 17%-kal, a szellemi foglalkozásúak 334 ezer forintos megyei átlaga pedig 29%-kal maradt el az országos 471 ezer forinttól. A szellemi foglalkozásúak keresete Békés megyében volt a legalacsonyabb (KSH, Fókuszban a megyék, 2019).

5. ábra: Teljes munkaidőben alkalmazásban állók nettó átlagkeresete, 2019 (ezer Ft/fő/hó)
(forrás: KSH, 2019)

A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresetének nemzetgazdasági ágankénti alakulását 2019-ben a 6. ábra szemlélteti. A legmagasabb átlagkeresetű nemzetgazdasági ág a pénzügyi szolgáltatás és a közigazgatás volt, ezek átlagbére 114, illetve 68 ezer forinttal a megyei átlag felett, míg a legalacsonyabb jövedelemmel rendelkezők, a vendéglátásban munkát vállalók, 71 ezer forinttal a megyei átlag alatt voltak.

6. ábra: A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresetének nemzetgazdasági ágankénti alakulása 2019-ben (ezer Ft/fő/hó)

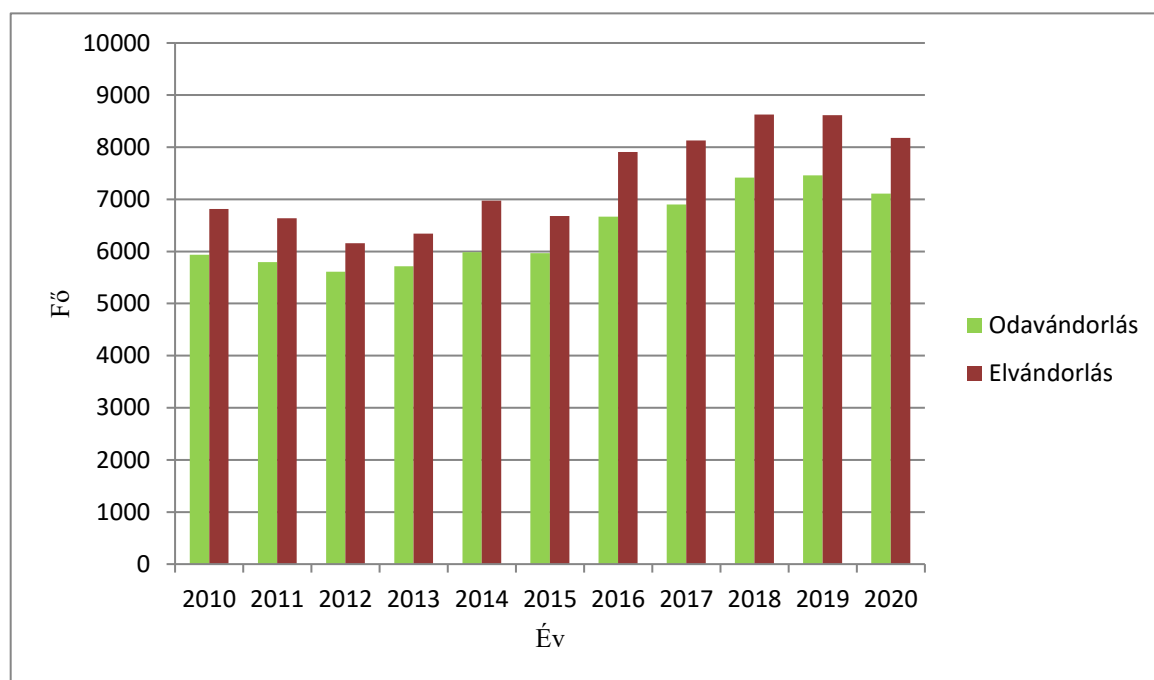
(Forrás: KSH, Fókuszban a megyék, 2019)

Vállalkozási szerkezetet is célszerű vizsgálni a terület fejlettségbeli lehatárolásánál. Kétféle vállalkozást lehet megkülönböztetni gazdasági forma szerint: önálló és társas vállalkozás. Az ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma Békésben, 2019-ben 196 db, melyből 88% önálló vállalkozó (egyéni vállalkozó 25%, további önálló vállalkozó 63%) és csupán 12% társas vállalkozó. Utóbbiak száma 2010 óta folyamatosan csökken és országosan csak Tolna és Nógrád megyében van kevesebb belőlük (KSH, 2019). A mikro-, kis- és középvállalkozások (KKV-k) meghatározóak a megye gazdaságában. Legnagyobb száma a mikrovállalkozásoknak van, a KKV-k közel 85%-a tartozik ebbe a kategóriába. Jellemzői, hogy 10 főnél kevesebb az összes foglalkoztatott és éves nettó árbevétele legfeljebb 2 millió eurónak megfelelő forintösszeg. A kisvállalkozásoknál ez a két határ az 50 főnél kevesebb és legfeljebb 10 millió euró, míg a középvállalkozásoknál 250 fő alatti foglalkoztatott és maximum 50 millió euró nettó éves árbevétel. Előbbiek aránya a megyében 10 %, utóbbiaké nem éri el a 2%-ot sem. Minden egyéb vállalkozás és a nagyvállalkozások aránya kicsivel 5% feletti érték. Békés megyében 2017-ben ezer lakosra 54 működő vállalkozás jutott, ez az országos átlagnál 19-cel kisebb volt és a megyék között is a legalacsonyabb (BMKIK, 2019).

Ugyanebben az évben 120 közvetlen külföldi tőkebefektetéssel rendelkező vállalkozás működött a megyében, ezek külföldi tőkéje a 96 milliárd forintot közelítette meg az év végére, de ez az országosnak mindössze 0,4%-a. 797 millió forint külföldi tőkebefektetés jutott egy vállalkozásra, ami az országos átlagtól 261, a megyék átlagától pedig 635 millió forinttal elmaradt. Az egy lakosra jutó külföldi tőke Békésben (283 ezer forint), az országosan számított összeg 12%-át is alig közelítette meg. Az egy lakosra jutó külföldi befektetéseket figyelembe véve csak Somogy megyét sikerült megelőznünk. Ezeket az adatokat vizsgálva egyértelműen elmondható, hogy Békés megye külföldi tőkevonzó képessége alacsony (BMKIK, 2019).

A megyében történő ingázás és az elvándorlás szorosan összefügg. Előfordul, hogy a lakóhely és a munkahely nem egy településen található, de számos esetben nem is egy megyében, esetleg nem egy országban. Ennek következményeként említhető az, hogy az emberek naponta, hetente, havonta ingáznak lakóhelyük és munkahelyük között. 2011-ben a foglalkoztatottak 25,8%-a volt helyben lakó eljáró, ami azt jelenti, hogy a foglalkoztatottak egynegyede nem lakóhelyén vállalt munkát (KSH, 2015). Ehhez kapcsolódik szorosan az elvándorlás, hiszen egyik oka lehet, hogy az ingázás túl megterhelő, időigényes, esetleg nem kifizetődő, így munkahelyének településére elköltözik, addigi lakóhelyéről, megyéjéből másira vándorol. Ebben leginkább a 40 év alatti korosztály érintett. A jelenség a válság ideje

alatt tetőzött, de jelentős változás napjainkban sem vehető észre. Az oda- és elvándorlások számát évenként a 7. ábra szemlélteti. Az elmúlt 10 évben – és előtte is – a vándorlási egyenleg negatív értéket mutatott, ennek oka, hogy az elvándorlások száma mindig több volt, mint az odaköltözőké. 2017-ben kúszott először nyolcezer felé az elvándorlási szám, ez azóta nem is változott (KSH, 2020b).

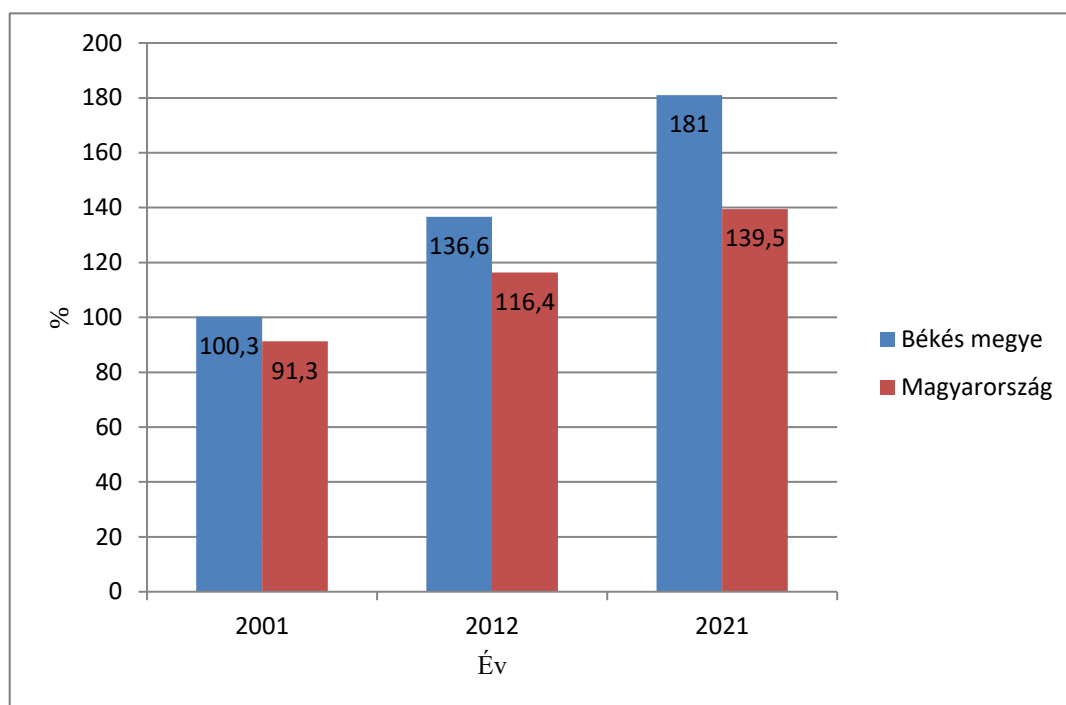
7. ábra: Oda- és elvándorlások száma Békés megyében (fő)

(Forrás: KSH, 2020 adatai alapján saját szerkesztés)

Az vándorlási veszteség, valamint az élveszületések és halálozások egyenlegeként létrejött természetes fogyás okozza a népességsökkenést, ami Magyarországon is probléma, de a megyében az országosnál is magasabb. A tényleges fogyás (a természetes fogyáshoz hozzávéve a vándorlási veszteséget) ezer lakosra nézve országosan 4,0 az elmúlt évben, Békés megyében ennél jelentősen nagyobb, háromszorosa (12,2). A fővárosban volt csak ennél nagyobb mértékű a tényleges fogyás (KSH, 2021c).

A fogyó népesség mellett további negatív tényező, hogy a megye korösszetétele is kedvezőtlen, kevesebb a gyermek, mint az idős. Ahogy ezt Pénzes János (2010) is leírta, az elmaradott térségek lehatárolásánál a népesség előregedése fontos kritérium. Ez egy általános jelenség, ám Békés megyében jóval erőteljesebb az országosnál. Az öregedési index – a 65 évesek és annál idősebbek létszámának a 15 évesnél fiatalabb gyermekekhez viszonyított arányát fejezi ki, tehát azt, hogy 100 gyermekre mennyi időskorú jut – 2001 óta folyamatosan

növekszik a megyében, mind önmagához, mind az országos szinthez képest (8. ábra). Ennek oka a természetes fogyás, a vándorlási veszteség és az előregedés (Lampek és Rétsági, 2015).

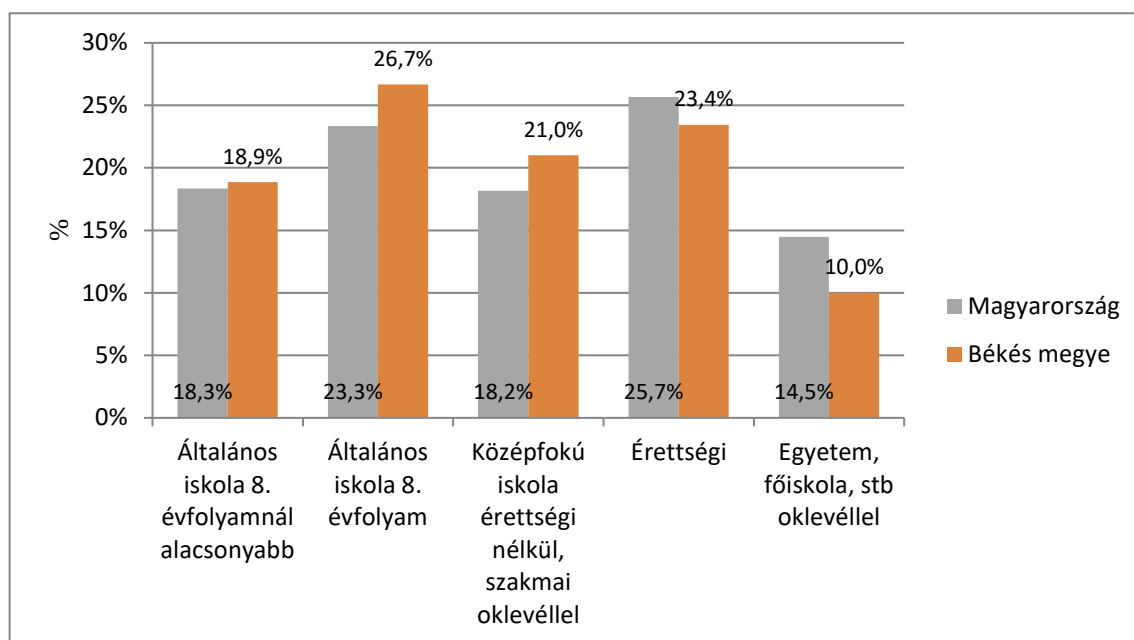

8. ábra: Öregedési index Békés megyében és országosan (%)

(Forrás: KSH, 2021 adatai alapján saját szerkesztés)

A statisztikai adatokhoz képest a valóságban sokkal nagyobb súlya van az öregedésnek, hiszen sok képzett fiatal hagyja el a megyét, ezzel az innováció, a szakemberek is eltűnnek, más megye fejlettségéhez fognak hozzájárulni tudásukkal, munkaerejükkel.

A megye a legmagasabb iskolai végzettségek terén is az országos adatok alatti értéket ér el. A 9. ábrán a 2011-es népszámlálási adatok láthatóak. A 8. évfolyamnál alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a teljes népességhez viszonyítva közel azonos a megyében és az országban. A legfeljebb 8 általánossal rendelkezők aránya 3%-kal több a megyében, ami azt jelenti, hogy megyei szinten több az olyan ember, akinek középfokú végzettsége nincsen. Érdekes tény, hogy megyei szinten többen rendelkeznek érettségi nélküli középfokú végzettséggel. (KSH, 2011c). Az országos népesség 14,5%-a végzett egyetemet, főiskolát, míg ez Békésben csak 10% (KSH, 2011b).

9. ábra: Iskolai végzettségek megoszlása Békés megyében 2011 (%)

(Forrás: KSH, 2011 adatai alapján saját szerkesztés)

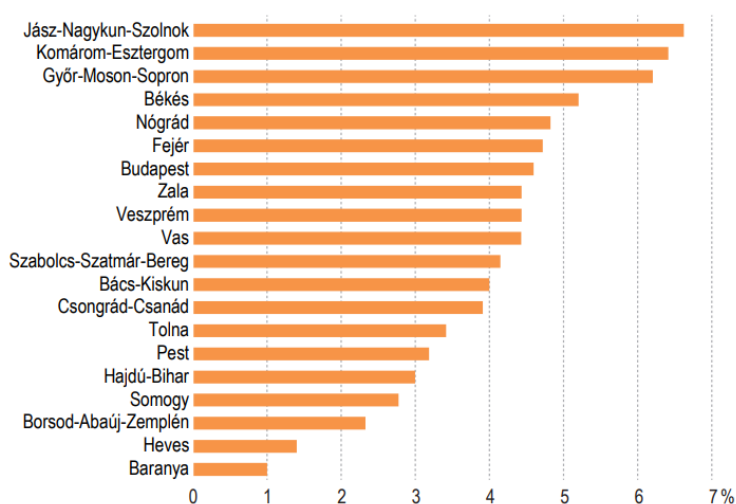
Egy terület, térség rendkívül meghatározó tényezője az infrastruktúra kiépítettsége. Nincs egységes állásfoglalás arról, hogy miként lehet meghatározni az infrastruktúrát, erre számos tudományág és annak képviselői másként tekintenek. Abonyiné Palotás (2007) a következőképpen fogalmaz: „Az infrastruktúra azon hálózatok, objektumok, létesítmények, berendezések, ismeretek, intézmények rendszere, valamint ezek által nyújtott szolgáltatások, amelyek a gazdaság működéséhez, növekedéséhez és hosszútávon fenntartható versenyképességének emeléséhez, a lakosság életviteléhez, életminőségéhez, a települések fejlődéséhez, zavartalan működéséhez nélkülözhetetlenek, illetve szükségesek”. Számos mutatót figyelembe lehet venni, amikor az infrastrukturális ellátottságot felmérjük.

Békés megye infrastrukturális ellátottságát, az adatok szűkössége és hozzáférhetősége miatt, csak néhány mutatójával fogom elemezni.

2018-ban a megyeszékhelyek közel harmadát nem érintette gyorsforgalmi út, a leghosszabb ideig Békéscsabáról autóztak a legközelebbi csomópont eléréséhez. 2019 végén került átadásra az M44-es autót, ami Kecskemétet köti össze a megyeszékhellyel, ezelőtt Békés megye nem rendelkezett gyorsforgalmi úttal. A megyében száz km² területre jutó közút 2019-ben 42,8 km, ennél csak Hajdú-Bihar (41,8km) és Bács-Kiskun (39,8km) megye rendelkezik kevesebbrel [9].

A víziközműves közműolló (a vízvezeték hálózatba bekapcsolt lakások arányának (%) és a közcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások arányának (%) a különbsége százalékpontban kifejezve) lakásokra nézve 22 százalékpont Békés megyében, így az utolsó előtti helyen vagyunk a megyék között, hiszen ennél csak Tolna megyében több (25,8 százalékpont) [9].

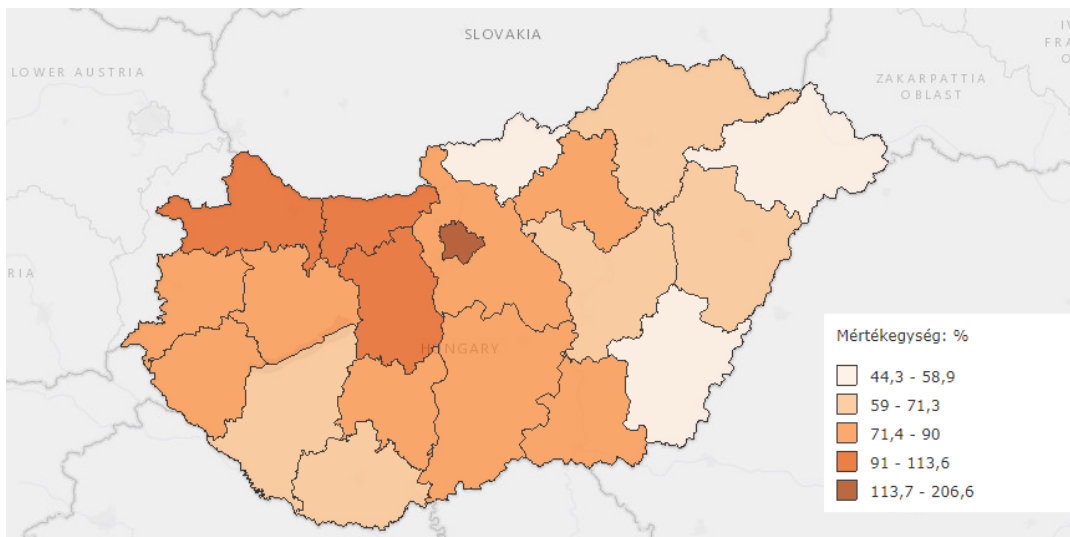
A SWOT elemzésben említésre került, hogy az orvosok és nővérek hiánya jellemzője a megyei egészségügynek. Ezt jól szemlélteti a 10. ábra, Békés megyében a betöltetlen orvosi állások aránya a negyedik legnagyobb a megyék között.

10. ábra: *Betöltetlen orvosi állások aránya, 2019 (%)*

(Forrás: KSH, TÉR-KÉP, 2019)

A tanulmányban (Pénzes, 2010) felsorolt mutatókat, szempontokat sorra vettem, azonban a GDP fogalmáról, értékéről nem esett szó. Úgy gondolom, ha egy térség fejlettségét szeretnénk rangsorolni, mindenképpen meg kell említeni a GDP-t. Ez a Gross Domestic Product, amely a gazdasági szereplők összes jövedelme, a gazdasági tevékenység eredményeinek mérőszáma. Idetartozik minden az adott térség határain belül működő akár hazai, akár külföldi vállalkozás, cég, munkavállaló, minden gazdasági szereplő, aki itt tevékenykedik, viszont nem tartozik ide az, aki például magyar állampolgárként nem Magyarországon, hanem külföldön vállal munkát. Ezt a mutatót szokták levétíteni egy főre, amikor a GDP-t elosztják az adott térség lakosainak számával. Ezt mutatja a 11. ábra, a KSH által készített megyénkénti lebontást 2019-ben. Békés megye csupán 58,9% és ezzel az utolsó három helyen van a megyék rangsorában, Nógrád (44,3%) és Szabolcs-Szatmár-Bereg (58,8%) megyével karöltve. A főváros és megyék sorrendjében 2004 óta a 18. helyet foglalja el (KSH, 2021d).

11. ábra: Az egy főre jutó GDP az országos átlag %-ában, 2019 (%)

(Forrás: KSH, 2019)

4.3. Megye az itt élők szemével (primer kutatás)

Az előző fejezetben sorra vettem több szempont alapján Békés megye adottságrendszerét. Ebben a fejezetben primer kutatásokat alkalmazok, a megyében élők saját véleményeit veszem alapul, a kérdőív és interjú használatával.

4.3.1. Interjú Dr. Bak Péter Igazgató Úrral

Félig strukturált interjút készítettem volt Dr. Bak Péter Igazgató Úrral, aki 2013. május 1. óta a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Békés megyei igazgatója. Választásom több okból is rá esett:

- igazgatóságának kezdete előtt is megyei ügyekkel foglalkozott
- Békés megyei lakos
- a Nemzeti Agrárgazdasági Kamaránál töltött mérnöki gyakorlatom alatt ő volt a gyakorlatvezetőm.

Ezen felsorolt indokok alapján úgy vélem megfelelő ismerettel rendelkezik a megyével kapcsolatban. Szakmai véleményt tud formálni a megye elmaradottságáról, illetve ennek okairól is információkat tud átadni.

Dr. Bak Péter megyei igazgatóvá válása előtt is megyei ügyekkel foglalkozott, 25 éven keresztül dolgozott a Békés Megyei Kormányhivatal Földhivatali Főosztályán. Ott munkakapcsolatban állt a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara jelenlegi Békés megyei elnökével,

Dr. Kulcsár Lászlóval, akinek a megkeresését elfogadva vállalta az igazgatói posztot. Legmeghatározóbb élményként említette, hogy mivel a Kamara struktúraváltás miatt vált országos szervezetté, ezért „itt semmi nem volt kész, semmire nem volt szabály, tele voltak a mindennapjaink kérdésekkel, és ez egy olyan személynek, aki olyan világból jött, ahol mindenre van már sablon, nagyon furcsa.” Ezzel a feladattal rögtön idekerülésekor meg kellett birkóznia, emiatt napi szinten tartja a kapcsolatot a megyei igazgatókkal, körzetvezetőkkel és a környező települések polgármestereivel is jó kapcsolatot ápol. Kiemelte, hogy kimondottan jó az alföldi igazgatókkal kapcsolata, hiszen egy tájegységhez tartoznak, ugyanazon problémákkal küzdenek.

Békés megyéről és az országban fejlettségbeli szempontból elfoglalt helyéről a következőképpen nyilatkozott: „Több, mint fél évszázados történet, hogy azok a megyék, ahol javarészt mezőgazdaságból éltek az emberek, ott a megtermelt jövedelemnek a nagy részét, amit ugye nem magánszemélyek állítottak elő, hanem különböző szövetkezetek, állami gazdaságok, az állam elvonta és az állami újraelosztás alapján a különböző megyei igények alapján visszacsorgatta azt. Egyébként elég markáns jövedelem keletkezett a mezőgazdasági megyékben, de az igényérvényesítésnek kultúrája itt nálunk a megyében elég gyenge volt, nagyon kevés pénz jött csak vissza és ez évtizedeken keresztül így ment. Ez természetesen nagyon meglátszik napjainkban. A pénzt nem helybenhagyták, hanem az állami elosztórendszer rossz mechanizmusa alapján került szétesztásra. A Dunántúlon és Közép-Magyarországon található megyéket látszat fenntartás alapján sokkal több pénzzel illették.”

Dr. Bak Péter meglátása alapján a rossz megközelíthetőség és szállítási problémák miatt, a mezőgazdaságra épülő konzerv- és feldolgozóipar nagy része már nagyon régen kivonult a megyéből, ezzel hatalmas űrt hagytak maguk után, munkaerő és GDP szempontjából is. Az elmúlt időszak legnagyobb dobbanását az M44-es gyorsforgalmi út jelentette, Kecskemét és Békéscsaba összeköttetése történt meg. Ezzel új lehetőségei nyíltak a megyének, de csak nagyon lassan fogja tudni utolérni magát gazdasági szempontból. A vasútvonal (Lőkösháza - Budapest vasútvonal) kétpályás rendszere is sokat jelentett a gazdasági szereplőknek. Ez viszont nincs még kész teljesen. Felvetődött egy érdekes gondolat: „Nyilván a kétpályáság az kiegyensúlyozottabbá teszi a közlekedést, de amit én sem értek, hogy a menetidő nem sokkal rövidebb, mint például 20 évvel ezelőtt volt. Számomra ez érdekes.”

A következőekben a megyei turizmus felé vette az irányt a beszélgetésünk. A turisztikai lehetőségek kihasználtságát nem érzi teljesnek. Természetesen pénz kérdése ez legnagyobb részben, illetve említésre került a lobbizás jelentősége is. A lobbierdek-érvényesítés, hogy egy

adott polgármester mennyit tud lobbizni kormányzati szereplőknél. Itt ismét visszatérünk az igényérvényesítéshez, a régi világban ez nem történt meg vagy nem volt annyira fontos. A megye kitörési pontjaként említi a turizmus fejlődését, illetve Szarvas, Orosháza és Gyula hangzik el, mint lehetőség. Az aktív turizmus jelenlegi kínálatával ellentétben, a megyében jóval több dologra lehetne építkezni és a falusi turizmus szerepe is igen fellendülőben van, a koronavírus járvány egyik következményeként, erre mindenképpen lehetne alapozni.

A megyei igazgató elmondta, hogy nagyon szeret itt élni, véleménye szerint az emberek többsége is hasonlóan vélekedik: „Aki itt él – és jó értelemben mondom – az lokálpatrióta. Nagyon sok emberrel beszéltem és jómagam is ide tartozok, aki elmegy a világ legszebb tájaira, de két hét múlva már vágyunk vissza ide.”

Végezetül arról kérdeztem, hogy azok a fiatalok, emberek, akik mégis úgy döntenek, nem itt Békés megyében szeretnének élni, mi lenne az a fejlesztés vagy változás, ami miatt úgy döntenének, nem hagyják el megyénket? Erre a következő választ adta: „Maga a gazdasági alap, ha stabil és kiegyensúlyozott, akkor lehet arról beszélni, hogy a gyermekek, a barátok, rokonok itt maradnak és megtalálják azokat a lehetőségeket, amikre szükségük van”. Külön kiemelném az utolsó mondatait: „Békéscsabának évente nagyon sok a vándorlási vesztesége. Tehát a gazdaságnak nem a KSH értelmében vett értékmérője, de az elvándorlás és népességváltozás is egyfajta mérőszáma. Egy markáns gazdasági környezet, az hosszú távon ezt az elvándorlást megoldaná.”

Összességében elmondható, hogy a megyét gazdaságilag elmaradottabbnak ítéli a többi megyéhez képest, ennek fő oka a történelmi múltra, az állami elosztórendszer rossz mechanizmusára vezethető vissza szerinte. Ezt a lemaradást az M44-es gyorsforgalmi út nyújtotta új lehetőségek kezdik mérsékelni, de az utolérés nagyon hosszú folyamat. A megyei turizmus fejlesztése, fejlődése kitörési pontnak tekinthető, erre a jövőben mindenképpen nagy hangsúlyt kell fektetni, a lehetőségekkel, adottságokkal élni kell, ki kell használni azokat. A megyében élők és leginkább fiatalok helyben tartására egy erőteljes gazdasági környezet lenne a megoldás.

4.3.2. A megyei fiatalok körében végzett kérdőívek elemzése

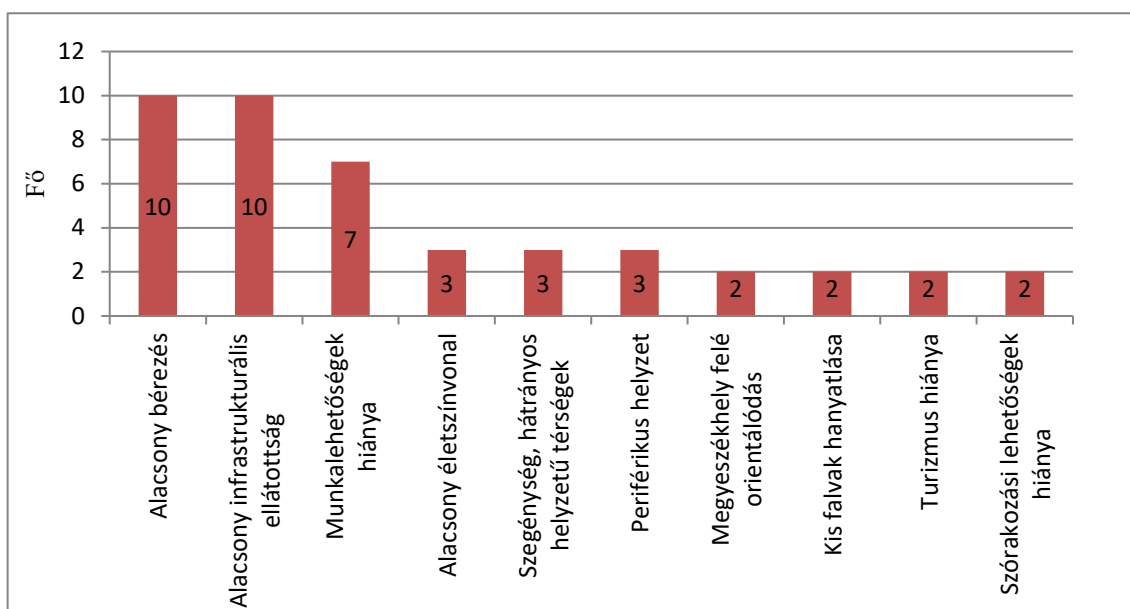
A kérdőívezés során a megyében élő fiatalokat kérdeztem, hogyan látják a megye fejlettségét, hol lenne szükség fejlesztésre, mennyire és miért szeretnek, vagy nem szeretnek itt élni, hogyan látják a megye turisztikai kihasználtságát, látnak-e jövőt a turizmusban. Céлом az

volt, hogy a megye települési közül minél több jelenjen meg lakóhelyként a válaszokban, ezért a kérdőívet tudatosan így juttattam el az alanyokhoz. Ennek eredményeképpen 50 kitöltött kérdőívet tudok elemezni, mely 35 különböző településről érkezett. A nyílt kérdésekre kapott válaszokat kategóriákba rendezem, és eszerint vizsgálom.

A kitöltők 44%-a férfi, 56% nő volt. A kérdőív a fiatalok véleményét kutatja, ennek megfelelően a válaszok 16 és 33 év közöttiektől érkeztek. Legnagyobb arányban gimnáziumi érettségivel rendelkezők, ez az életkorukból adódik, illetve 12 kitöltő jelölt főiskolai vagy egyetemi diplomát és 1 mesterdiploma is megjelent. A válaszadók 62%-a városban él, 12%-a nagyközségben és 26%-a községben. Az 50 válaszadóból csupán 10 nem él születése óta a megjelölt településen és közülük is 8 másik megyén belüli településről költözött át, így a megyével kapcsolatos véleményük teljesen hitelesnek számít. 2 személy nem megyén belülről költözött ide, egyikük Svájcban 1997-ben így a megfigyelései szintén hosszútávra is vonatkozhatnak. Egy személy költözött a megyébe egy éven belül, így a válaszai abból a szempontból kimondottan érdekesek, hogy újonnan betelepülőként, hogyan látja a megyét.

Tájékozódás szempontjából elmondható, hogy az 50 személyből 35 tájékozódik a megyével kapcsolatos hírekről és információkról, így feltételezhetjük, hogy alapszinten tisztában vannak a megyében zajló jelenlegi fejlesztésekről, új beruházásokról. Legnagyobb számban a Békés megyei hírportál (BEOL) jelent meg, amely Békés megye népszerű hír-, szolgáltató- és szórakoztató portálja. Ezen kívül 31% az internetet, 17% a Facebook alkalmazást, 14% a Békés Megyei Hírlapot említette. Válaszként jelent még meg az ismerősöktől, családtagoktól való tájékozódás, de az Index, Körös Hírcentrum, BAM (Online békéscsabai diákújság) és a polgármesterek Facebook oldala is használható hírszerzés céljából. Általánosságban elmondható, hogy azok a személyek, akik tájékozódni kívánnak a megyei hírekről nem csak egy hírportált tartanak figyelemmel.

Békés megye országban elfoglalt helyzetére és ennek miéértjére irányult a következő kérdés. Alaphipotézissel egybeeső válaszok érkeztek, az 50 kitöltő csupán 8%-a gondolja úgy, hogy a megye jó helyzetben vagy a középmezőnyben van, 46 személynél az elmaradott, elhanyagolt, periférikus, fejletlen jelző valamilyen formája jelent meg, melynek okait a 12. ábra szemlélteti. Továbbá fontos, hogy ebből a 46 személyből 5 külön kiemelte, hogy ugyan fejletlen és elmaradottabb a megye, de az elmúlt időben fejlődik, lemaradása csökken.

12. ábra: Válaszadók véleményei Békés megye országos helyzetéről (fő)

(Forrás: saját szerkesztés)

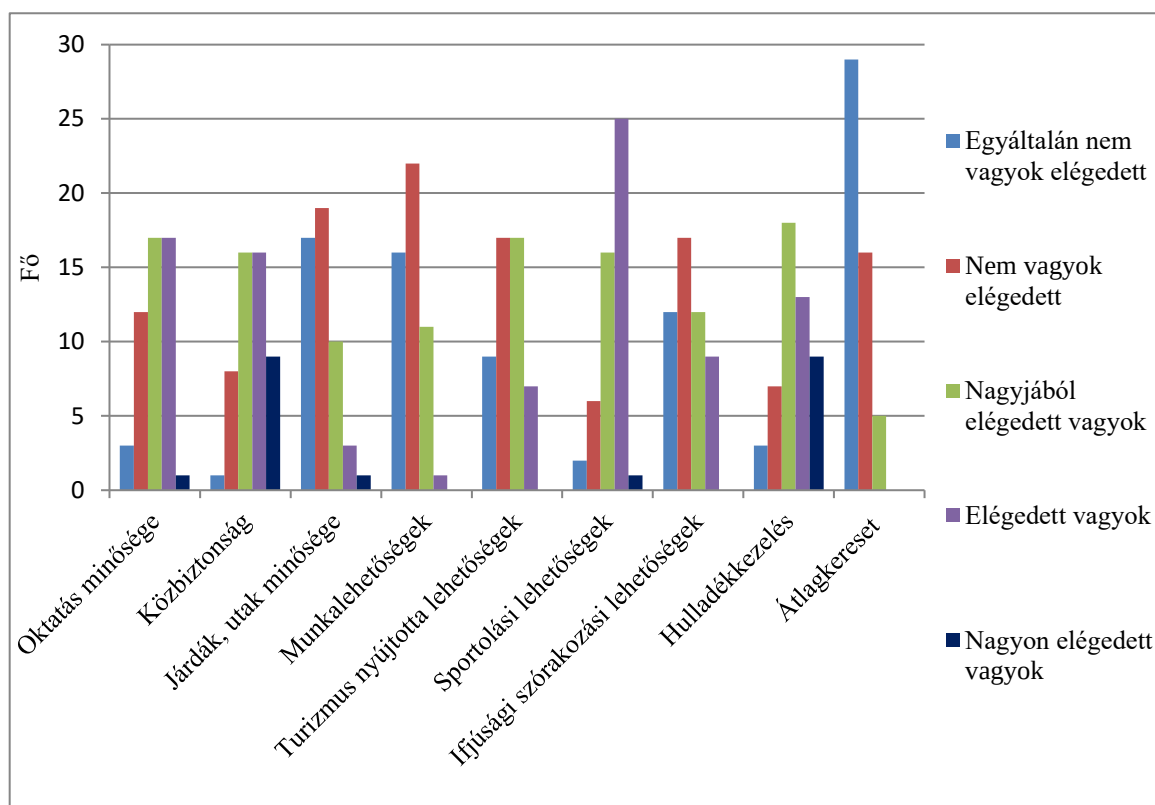
A legnagyobb fejlődést az M44-es autópályát építése jelentette, melyet 32 személy is említett, amely a kérdezettek 64%-át jelenti. Emellett infrastrukturális fejlesztéseket írt 8 személy, amely az utak, kerékpárutak javítását és a Szolnok-Békéscsaba vasútvonal felújítását foglalta magába. Továbbá a gyulai Airbus Helicopters Hungary helikopteralkatrész-gyárának megépülését tartották nagy fejlődésnek, amely következő év júliusában fogja megkezdeni a termelést. Érdekes, hogy a fent említett gyulai gyár csak három embernél jelent meg, közülük kettő gyulai és egy csorvási lakhelyű. A kérdés a legnagyobb fejlődésre irányult, így megállapítható, hogy az M44-es gyorsforgalmi út elkészülését fontosabbnak tartják a megye szempontjából, ez indokolásra is került, többek között: „ezzel lassan bekötődik megyénk is az országosan jól fejlett úthálózatba”. Ezeken kívül a következő válaszok érkeztek: Csaba Park megépülése, a békéscsabai sportcsarnok felújítása, megnyílt új üzletlánc, mezőgazdaság fejlődése. Négy esetben érkezett olyan válasz, miszerint nem volt nagyobb fejlődés vagy nem tud kiemelni ilyet az alany.

Az elmúlt időszak legkevésbé fejlődött területeit vizsgálja a következő kérdés. Öt válaszadó földrajzi lehatárolás alapján értelmezte a kérdést, mindegyik esetben Dél-Békés jelent meg. Legkevésbé a turizmus és az infrastruktúra, azon belül is az utak minősége fejlődött, nem voltak felújítások. Az egészségügyi megyei szintű ellátás nem megfelelő, a magánorvosok igénybevétele felértékelődött. A kistelepülések periférikus, illetve hátrányos helyzete továbbra is fennálló probléma. További leginkább nem fejlődött terület a munkaerőpiac, a

gazdaság, a mezőgazdaság, azon belül is a technológiák elavultsága jelent meg a kitöltőknél. Kettő válaszadó gondolja úgy, hogy nem fejlődött igazán semmi, hat pedig nem tudott választ adni.

A különböző területekkel kapcsolatos elégedettségeket összefoglalóan ábrázolja a 13. ábra. Kiugróan magas érték jelentkezik az átlagkeresettel kapcsolatban, itt 29 egyáltalán nem vagyok elégedett, 16 nem vagyok elégedett és 5 nagyjából elégedett vagyok válasz érkezett. Szembetűnő, hogy a két pozitív oldalú lehetőséget egyetlen személy sem jelölte. Az átlagkeresetek alacsony színvonala már előző kérdésekkor is megjelent. Leginkább a közbiztonság, hulladékkezelés és sportolási lehetőségek terén elégedettebbek az emberek, míg a járdák és utak minősége, ifjúsági szórakozási lehetőségek és munkalehetőségek terén tapasztalható a legkevésbé pozitív álláspont. A turizmusra vonatkozó adatok megoszolóak, bár 9 személy egyáltalán nem elégedett a lehetőségekkel. Az oktatás minőségével kapcsolatban szintén különbözőek a meglátások, legnagyobb arányban a nagyjából elégedett és az elégedett vagyok opciót jelölték.

A fentiekből adódóan fejlesztésre a leginkább az egészségügy (40), a szórakozási lehetőségek (31), az infrastruktúra (30) és a turisztika (29) terén van szükség. Ezen kívül 24 jelölés érkezett a környezetvédelem és 21 az oktatás fejlesztésére. Legkisebb számban a közbiztonság fejlesztését érzik szükségesnek, illetve egyéb válaszként a sportolási lehetőségek hiánya is megjelent.

13. ábra: A megyében élő fiatalok elégedettsége (fő)

(Forrás: saját szerkesztés)

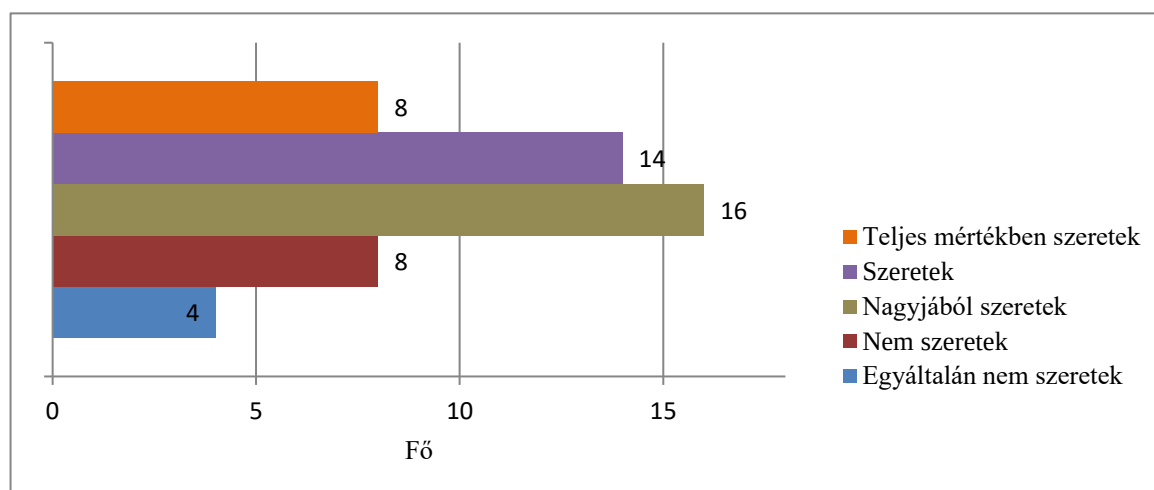
A válaszadók a saját településükön fejleszteni szükséges területeket is meghatározták, illetve azt, ami hiányzik nekik saját lakóhelyükön. A városokban leginkább az egészségügy és oktatás minősége és a fiatalok számára igen fontos tényező, a szórakozási lehetőségek hiánya jelent meg. Néhány esetben a közbiztonság fenntartására is nagyobb hangsúlyt fektetnének, hiszen elszaporodott a lopások száma, állatmérgezések fordultak elő. Oktatás terén a leginkább a megfelelő eszközök csekély darabszáma okoz gondot, a meglévő felszereltség legtöbbször korszerűtlen. Több városi lakos számára szükséges lenne egy nagyobb bevásárlóközpont, indokaik alapján bár településük városi ranggal rendelkezik, inkább kisebb boltok találhatóak meg. A szabadidős kapcsolódási lehetőségek iránt is igény mutatkozik. Városi lakosoknál nem volt megfigyelhető, hogy a munkahelyek hiánya megjelent, ezzel ellentétben a nagyközségek, községek számára ez a terület igen fejlesztendő. A munkahelyek leginkább a városokban csoportosulnak, a községekben csak a helyi igények kielégítése kapcsán van munkahely (boltok, önkormányzat, iskola, óvoda). Ennek eredményeképpen az ott lakók ingáznai kényszerülnek a környező nagyobb városokba. Még rosszabb a helyzet azokon a településeken, ahol csak általános iskolai alsó tagozatos oktatásra van lehetőség, illetve ahol általános iskola egyáltalán nem is található. Ezek száma tíz fölé tehető. Az utak

minőségének javítása négy község kivételével minden kitöltő válaszában megjelent. Emellett a szórakozási lehetőségek hiánya, az ifjúsági kikapcsolódási közösségi terek kialakítása volt a legtöbb esetben fejleszteni szükségesnek megemlített terület. A tömegközlekedés szempontjából járatsűrítés is célszerű lenne, vannak olyan községek, ahonnan a környező településekre járnak dolgozni, iskolába és nagy problémát jelent, hogy van olyan időszak, amikor két óránál több időt is várni kell a következő járatra. Ez azokon a településeken jellemző leginkább, amely nincs a vasúti hálózatba bekapcsolva és autóbusszal történik a helyközi közlekedés.

A már említett elmaradottsági okok és elégedettségi szintek okaként napjainkban a fiatalok inkább elköltöznek, elvándorolnak, máshol keresnek munkahelyet, építenek fel egy biztos életet maguknak. A megkérdezettek közel háromnegyede gondolja úgy, hogy az átlagkereset növekedése, a bérek emelése lenne a megoldása az elvándorlás megszűnésének, ezen kívül több, fizetőképes munkahely megteremtése lenne szükséges, hiszen „munkalehetőség nélkül az emberek nem tudnak itt maradni”. Több esetben is említésre került, hogy a fiataloknak szüksége van kikapcsolódási lehetőségekre is, ami szintén befolyásolja őket jövőjük tervezésekor. Az utak minőségének javítása is fontos, így az ingázás könnyebben megoldható lenne, nem lenne szükség költözésre a munkahely megtartásához. Az egyik kitöltő egy körforgásként írja ezt le, a fiatalok elhagyják a megyét a nem megfelelő egészségügyi színvonal, az alacsony átlagkereset és a szakemberek hiánya miatt, pedig pontosan emiatt, mert ők elmennek, ezért nem lesz helyben szakember és megfelelő képzettségű réteg, tudásukat másik megyében kamatoztatják. Kitörési pontnak, fejlődési lehetőségnek a fiatalok egyharmada a mezőgazdaságot látja, ez egy biztos pontja a megyének, erre mindig tud alapozni. Szintén egyharmad részben gondolják úgy, hogy a turizmus, a turisztikai fejlesztések, az adottságokra nagyobb mértékben való építkezés mentsvára lehetne a megyének. Több esetben is megjelent, hogy a fiatalok jelentik a jövőt, így a megye szempontjából ittmaradásuk lehet kitörési lehetőség, hiszen akkor helyben marad a tudásuk, új innovációval gazdagítják a megyét. Hat kitöltő nem adott értékelhető választ.

A fiatalok megyében maradásában nagy szerepe van annak, szeretnek-e a megyében élni, ezt egytől ötös skálán értékelték, ahol az 1 az egyáltalán nem szeretek, az 5 pedig a teljes mértékben szeretek opciót jelentette, ennek eredményét a 14. ábra szemlélteti. A válasza 12 személynek volt teljesen negatív, ebben az esetben legtöbbször az alacsony fizetés, a fiatalok szórakozási lehetőségének hiánya, a munkahelyek kevés száma, a felsőoktatás alacsony színvonala, a periférikus helyzet és a megye unalmassága, egyhangúsága került az indoklások

közé. A nagyjából szeretek opciót jelöltek jelezték, hogy vannak dolgok, ami miatt szeretnek, de akad olyan is, ami miatt nem szeretnek itt élni. Legtöbb esetben a család, az ismerősök, a barátok, a megszokás és a nyugalom volt az ok, amiért igen és a távolság, alacsony átlagkereset, amiért nem. A szeretek és a teljes mértékben szeretek lehetőséget jelölt személyeknél szintén a család, barátok és a nyugodt környezet volt a magyarázat, de az egyik kitöltő a következő választ adta: „Nagyon szeretek itt élni, mert Békés megye kis hely, ahol a gyerekeknek nem kell félnie az utcákon, és az emberek is összetartóak, segítenek egymáson. Ez nagyon kevés helyen van csak így már sajnos.”

14. ábra: „Mennyire szeretsz itt élni?” kérdés értékelése (fő)

(Forrás: saját szerkesztés)

A kérdezettek közül 12 személy nem vagy egyáltalán nem szeret itt élni, ennek ellenére 35 válaszadó tervez elköltözni innen. Ha a 12 negatív választ jelölőhöz még hozzávesszük a 16 nagyjából szeretek opciót, akkor is csak 28 személy az, aki valamilyen ok miatt nem szeret itt élni. Ezzel szemben az elköltözni tervező emberek héttel többen vannak, tehát nem mondható el az, hogy aki szeret itt élni, az tervezi is az ittmaradást. Az elköltözés a jobb megélhetés, a magasabb átlagbér, több munkalehetőség és az új kihívások reményében történne, de a hegyes, dombos táj is vonzónak mutatkozott. Fő célpont Budapest és Szeged, de ketten külföldön próbálnának szerencsét. Ezeken kívül Kecskemét jelent meg nagy számban, illetve a Dunántúl is kedvező lehetőségeket sejtet, ezt hatan említették, illetve Győr háromszor ki is lett emelve. Budapest esetében négyszer, továbbá Szegedet és Kecskemétet illetően is hangsúlyozták, hogy agglomerációba költöznének szívesen. Volt, aki az egyetemi éve alatt szerette meg Budapestet, Szegedet, Debrecent és Kecskemétet, ezért vágyik oda vissza, de olyan válasz is előfordult, hogy a nagyvárosi életet jobban preferálja, kisebbek a távolságok.

Azok, akik nem terveznek elköltözni 73%-ban a családot és barátokat hozták fel indoknak, nem szeretnék távol lenni tőlük vagy a kitöltő párját a munkahelye ide köti. Az egyik esetben arra a kérdésre, hogy miért nem tervez elköltözni, azt a választ kaptam, hogy jelenleg indította el a saját vállalkozását itt Békés megyében, 23 évesen.

Az interjúban elhangzott, valamint jómagam is úgy gondolom, hogy a megye kitörési pontja lehetne a turizmus fellendítése. Ennek okaként a kérdőív utolsó két kérdése a turisztikai lehetőségek kihasználtságára irányult, illetve arra, hogy melyek azok a turisztikai lehetőségek, melyek jelenleg még nincsenek kihasználva. A kitöltők több, mint háromnegyede úgy gondolja, hogy jelenleg nincsenek kihasználva megfelelően a lehetőségek, adottságok. A turisták ismerik az adott helyet, a reklám is megfelelő, mégsem lesz vonzó a programok hiánya miatt. Hárman adtak olyan választ, miszerint nem sok mindenre lehet turizmust építeni a megyében, de amire igen, az teljesen meg is valósult már. Négy fiatal szerint jelenleg is foglalkoznak ezzel a területtel, ezért fejlődik a turizmus, nem teljes mértékben, de elkezdődött a kihasználtság fokozása. Ezen kérdésre öt esetben értékelhetetlen válasz érkezett. Jelenleg kihasználatlannak lett a települések közül említve Szarvas, Szabadkígyós, Lőkősháza és Szeghalom. A Wenckheim-kastélyok, melyek a megye több településén is megtalálhatóak, szinte teljesen ismeretlenek, látogatni inkább a környező települések lakosai szokták kikapcsolódás, kirándulás céljából. Több esetben azt tartják problémának, hogy bár lehetőség lenne a nem megfelelő reklám miatt nem jut el az emberekhez. A turizmus fajtáinak szempontjából az aktív, falusi és kulturális turizmus hiányzik leginkább a megyéből. A koronavírus járvány miatt pedig egyre többen a kevésbé ismert, nem zsúfolt, falusi vendégházakat, tanyasi vendégszállókat keresik, mely a megye szempontjából tökéletes lehetőség lenne.

5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Ebben a fejezetben értékelésre kerül a felállított hipotézis, kiemelve, hogy az elemzési szempontok alapján mennyire sikerült igazolni azt, majd a SWOT elemzés tényezőiből és a statisztikai adatok elemzéséből kapott eredmények kerülnek összevetésre a primer kutatásokéval. Javaslatot teszek a megye fejlődési irányával kapcsolatban, különös tekintettel a turizmus nyújtotta kiaknázatlan lehetőségekre.

5.1. Hipotézis kiértékelése

A dolgozat elején meghatározott hipotézisem igazolódott, hiszen Békés megye egy elmaradottabb térség, mind megyei, mind országos szinten és hanyatlása már a rendszerváltáskor megindult. A feltételezett okok is igaznak bizonyultak, hiszen az elmaradottság hátterében a megye agrárjellege, a földrajzi elhelyezkedés, a jövedelem alacsony színvonala, a szakemberek hiánya, a népesség elöregedő korszerkezete, az infrastrukturális hiányosságok, az elvándorlási arány nagysága és a turisztikai lehetőségek nem megfelelő kihasználtsága áll. A megyék rangsorában valamennyi mutató alapján az utolsó harmadban foglal helyet Békés és az országos átlagokat sem sikerül elérnie, több esetben megközelítenie sem. A 15-74 éves korúak foglalkoztatási aránya a megyében 59,7%, míg országosan 62,1%, a munkanélküliek aránya az előbbi esetében 3,7%, utóbbira vonatkozóan 2,7%. Országos szinten az ezer lakosra jutó működő vállalkozás 73 darab, megyei szinten ennél 19-cel kevesebb. Az egy lakosra jutó külföldi tőke esetében Békés meg sem közelíti az országos átlagot, annak 12%-át sem éri el. A megyei havi nettó átlagkereset a teljes munkaidőben alkalmazásban állóknál 27%-kal kevesebb az országos értéknél. A képzett szakemberek hiánya a diplomával rendelkezők számán is meglátszik, az arányuk alig 10%, míg országosan 14,5%. Az utolsó három megye egyike többek között az 1 főre jutó GDP alapján is. Mindezek következményeként az elvándorlási arány folyamatosan nő, a népesség tényleges fogyása 12,2 ‰, ez háromszorosa az országos 4‰-nek.

A megye, agrárjellegeből adódóan, a mezőgazdasághoz kapcsolódó mutatók, így a termésátlag, az aranykorona érték szempontjából kimagasló eredményeket produkál, de mindezek mellett elaprózódott birtokszerkezet jellemzi. Ha az elavult, korszerűtlen technológiákkal történő termelés sem változik, akkor ez az ágazat nem fogja tudni tartani a jelenlegi termelési szintet sem.

A megye periférikus helyzete is nehezítő tényező a fellendülés szempontjából. A nehéz megközelíthetőség miatt a multinacionális vállalatok nem települnek be a megyébe, így az egy lakosra jutó külföldi tőke csupán töredéke az országos átlagnak. A megyén belüli közúti közlekedés nehezítője az utak rossz minősége, vízi közlekedés lényegében nincs, a légi közlekedés szempontjából pedig egy, de fejlesztésre szoruló repülőtér található. Az elmúlt időszak legnagyobb fejlődése az M44-es gyorsforgalmi út építése volt, ez az új külföldi tőkeberuházások szempontjából kedvezőbb helyzetbe hozta a megyét. Békés megye további infrastrukturális hiányosságokkal is küzd. A távfűtésbe bekapcsolt lakások aránya Békésben az egyik legkevesebb, míg ez az egyetlen megye országos szinten, ahol egyetlen lakás sincs távhőszolgáltatásból származó hálózati meleg vízzel ellátva. A másodlagos közműhálózat ugyan folyamatosan zárul, de a megye az egyik legtöbb százalékponttal rendelkező napjainkban is.

A korösszetételét vizsgálva nagyon kedvezőtlen, előregedő, az öregedési index folyamatosan nő. A népesség csökken, ami a természetes fogyás és a vándorlási veszteségből adódik. A szakemberek hiánya erőteljes, a képzett fiatalok elhagyják a megyét és máshol vállalnak munkát, amit a jövedelem alacsony színvonala és a munkalehetőségek hiánya is nagyban befolyásol. Ezt a folyamatot tökéletesen írja le az egyik kérdőív kitöltője által felvázolt körforgás, miszerint a fiatalok elhagyják a megyét a nem megfelelő egészségügyi színvonal, az alacsony átlagkereset és a vonzó munkahelyek hiánya miatt, ez viszont létrehozza azt az ördögi kört, hogy nem lesz helyben szakember és megfelelő képzettségű réteg.

A turisztikai lehetőségek kihasználatlanok vagy kihasználtságuk nem megfelelő. A meglévő látványosságokra nem épül program, a történelmi szempontból jelentős helyek, kastélyok parkok turisztikai értéként nem hasznosulnak. A falusi múzeumok, tájházak népszerűsítése nem valósul meg, a turisták a lehetőségről sem tudnak sok esetben. A jövőben mindenképpen nagyobb hangsúlyt kell fektetni a turizmusra, annak fejlesztésére és reklámozására, propagálására.

5.2. Primer és szekunder kutatások eredményeinek összevetése

A következőkben a primer (interjú és kérdőív) és szekunder (SWOT elemzés, statisztikai adatbázisok) kutatás eredményeit szeretném összehasonlítani. Mindkét oldalról elmondható, hogy a hipotézisem beigazolódott, a megye az elmaradottabb, fejletlenebb térségek közé sorolható megyei és országos szinten is. Pénzes (2010) tanulmánya alapján sorra vett mutatók

melyek az elmaradottságot jelzik, a primer kutatások során is jelentkeztek. A kérdőívek alapján elmondható, hogy a megyében élők is érzik a mezőgazdaság súlyát, de a termelés korszerűsítése nélkül a megye számára ez nem lesz fejlődési lehetőség. Az infrastrukturális ellátottság hiányossága a primer kutatás eredményeiből is kiderül, ugyanakkor ott az utak rossz minősége, a korszerű oktatási eszközök hiánya és a szórakozási, kulturális kikapcsolódási lehetőségek alacsony száma jelent meg leginkább, míg az előzetes kutatási forrásokból származó adatok leginkább az egészségügy és a közműellátási rendszer hiányosságait emelték ki. A kérdőív válaszadói is több esetben jelezték a munkalehetőségek hiányát, a foglalkoztatottság a legkevésbé fejlődött terület az elmúlt időszakban, pedig bázis jelentőségű a fiatalok helyben tartása végett. Mind a kettő kutatásban problémaként jelent meg a jövedelmek alacsony színvonala, valamint a képzettségi fok nem megfelelő szintje. Az elöregedő társadalmi helyzetet és a szakemberek hiányát a képzett fiatalok helyben tartása oldaná meg, vagy legalábbis mérsékelné, ehhez azonban a munkahelyek számának és a bérek növekedésére lenne szükség, ezzel mind a primer, mind a szekunder kutatás eredményei egyeznek.

Érdekes, hogy az interjú során az hangzott el, hogy az emberek szeretnek itt élni, szívesen jönnek ide vissza, ezzel szemben a kérdőív eredményei ezzel csak részben egyeznek. Ez valószínűleg a korkülönbségből is adódik. Abban azonban egyöntetű vélemény született, hogy egy erőteljesebb gazdasági környezet, egy élhetőbb megye kialakítására van szükség.

5.3. Javaslatok fejlődési irányokra

A megye fejlődéséhez, további leszakadásának megakadályozásához mindenképpen mérsékelni kell a megyéből történő elvándorlások számát. Ehhez javítani kell a foglalkoztatási lehetőségeken, az infrastrukturális ellátottságon, növelni kell az átlagkeresetet. A KKV-k támogatása rendkívül fontos lenne. Adókedvezményeket adni számukra, ezáltal lehetőségük nyílik a foglalkoztatottak számára magasabb fizetést adni, esetleg új munkaerőt is alkalmazni. Szükséges lenne továbbá helyi termelőknek szóló szakmai programokat szervezni, melyekkel tudásukat szélesíthetik, illetve adókedvezményt adni a helyi termékekre, szolgáltatásokra, így ezek fogyasztására ösztönöznék a gazdaság szereplőit.

Javítani szükséges az utak minőségét, ugyanis sokan a környező településen találnak munkát, emiatt ingázni kényszerülnek. Abban az esetben, ha ez jobban megoldható lenne megyén belül, kevesebben döntenének a másik megyébe költözés mellett. Ennek másik megoldásként

a tömegközlekedést lenne célszerű átszervezni, az autóbusz-közlekedési menetrendeket változtatni, a járatsűrűséget növelni.

Több ifjúsági és kulturális kapcsolódási lehetőséget kellene biztosítani, hiszen a fiatalok számára a jövőjük tervezésekor ez is fontos szempont. Egyúttal fontos lehet, a helyi identitásuk megteremtése, megerősítése és megőrzése szempontjából is. Nem csak a programok, szórakozási lehetőségek, de az oktatási intézmények, azok színvonala, szerepvállalása is szükséges, hiszen ezek az elsődleges szocializációs terei a gyerekeknek, akik majdan fiatalok lesznek és felnőttek. Összekapcsolhatóak lennének tehát a kulturális, közösségi, szórakoztató programok, amelyek egyúttal közösségépítő erőként is működhetnek és segítenék a fiatalok motivációját a helyben maradásra.

Az interjú készítése során elhangzott ténnyel, miszerint a megye kitörési pontja a turizmus lehetne, teljesen egyetértek. Mindehhez azonban szükség lenne egy átgondoltabb marketing tevékenységhez. A meglévő turisztikai lehetőségek kihasználtságát növelné a különféle célcsoportok igényeinek ideális programok létrehozása és ezek megfelelő reklámozása. Turisztikai csomagok kialakítása növelné a megye turisztikai portfólióját és vonzóbbá tenné a vendégek számára. A megye szállásférőhelyeinek számát növelni, színvonalukat emelni kellene. A történelem szempontjából jelentős helyeket (kastélyok, parkok, csárdák, múzeumok) szükséges lenne felújítani, sok ezek közül egyáltalán nem is ismert. Ezek turisztikai látványossággá tétele mellett a településeken vendégházak építése is érdemes lenne, ezzel bővülne a szálláshelyek száma, illetve a munkahelyek számának növekedéséhez is hozzájárulna. A megye természeti értékei lehetőséget biztosítanak az ökoturizmus fejlődésének. Békés megye kulturális intézményeiben rendezvények szervezése, kulturális turisztikai események létrehozása is keresett lehetőség lenne, erre való igény a kérdőív során is felmerült. A koronavírus járvány miatt egyre inkább értékelődik fel a falusi turizmus szerepe. A falusi vendégszállók komplett turisztikai csomagok létrehozásával számos vendéget vonzanának a megyébe. Többféle csomagot lehetne létrehozni típus alapján, az aktív, a kulturális, a gasztro-, az agro-, a horgász-, a lovas- és a víziturizmus kedvelőinek egyaránt. A Körösök vidéke kielégíti a sportolni és a horgászni vágyók kívánságait, míg a megyében található tanyasi, falusi múzeumok, tájházak a kulturális és gasztroturizmus kedvelőinek lehetne szimpatikus.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatom legfontosabb célja az volt, hogy ismertessem Békés megye adottságrendszerét, továbbá az elmaradottságát felmérjem az itteni fiatalok véleményének tükrében, majd elemezzem meghatározott mutatók alapján. A vizsgálati eredmények alapján következtetéseket vontam le és kitörési pontot is meghatároztam, amely a turizmus lehetne. Békés megye az itt élő fiatalok megítélése alapján és a statisztikai mutatók tanúsága szerint is elmaradottabb mind országos, mind megyei szinten, ennek okai a periférikus helyzete, az alacsony átlagkereset, a munkahelyi lehetőségek szűkössége és az alacsony infrastrukturális ellátottság. Ezen említett okok miatt a megyében élő fiatalok inkább az elvándorlás mellett döntenek, ezzel a jól képzett szakemberek hiánya is erősödik, valamint a megye korösszetételére is kedvezőtlenül hat.

Pénzes János (2010) tanulmányában ismertetett mutatók alapján a megye az interjú és kérdőív eredményeivel egyezően, az ország utolsó harmadában foglal helyet. Demográfiai szempontból kedvezőtlen irány felé halad, az idősök jóval nagyobb számban vannak jelen, ennek oka a természetes fogyás és a vándorlási veszteség. A gazdasági aktivitás és ennek mutatói évről-évre csökkennek, a jövedelmi szint és az 1 főre jutó GDP az országos átlag alatti, az infrastruktúra szempontjából pedig igen hiányos az ellátottsága. A megyének az M44-es gyorsforgalmi út épülése jelentette az elmúlt időszak legnagyobb fejlődését. A turisztikai adottságok kihasználtsága gyenge, erre a területre lehetne építkezni. Dolgozatom során meghatározásra került néhány megyei lehetőség, melyre nagyobb hangsúlyt fektetve, nőne a turisztikai értéke. Új turizmusformák, turisztikai csomagok kialakítása, valamint a meglévők nagyobb arányban történő reklámozása nem csak belföldi, de külföldi vendégeket is nagyobb számban vonzana a megyébe. A turizmus fellendítése érdekében felül lehetne vizsgálni a Békés megyei turisztikai stratégiát és értékelni, hogy az elképzelések mennyire helytállóak a jelenlegi adottságokra nézve, illetve az abban megfogalmazott célkitűzések mennyiben és hogyan valósultak meg, vagy ha ez nem történt meg, akkor ennek mik lehettek az okai. Érdekes lenne egy településmarketing tervet is kidolgozni, mert nem csak a turistákat, de a befektetőket is ennek segítségével lehetne a térségbe vonzani, ezáltal növelni lehetne a munkahelyek számát, a foglalkoztatottságot, továbbá lehetőséget lehetne teremteni arra, hogy a térség versenyképessége nőjön és az itt élők helyben találják meg a boldogulásukat.

7. IRODALOMJEGYZÉK

1. ABONYINÉ PALOTÁS, J. (2007): Infrastruktúra és mezőgazdaság. Gazdálkodás. 51. évf. 3. sz. pp. 53.
2. BÉKÉS MEGYEI KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA SZOLGÁLTATÓ NONPROFIT KFT. (2019): TOP100 Békés Megye Gazdasága. Progresszív Nyomda Kft., Békéscsaba. pp. 24-26, 43-44.
3. BÉKÉS MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT (2011): Békés Megye Területrendezési Terve Módosítás. Javaslattevő tervfázis. II. kötet, Megalapozó munkarészek. Pestterv, Budapest. pp.12.
4. BÉKÉS MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT (2016): Békés Megye Foglalkoztatási Stratégiája 2017-2021. Békéscsaba. pp. 39-42, 57-59.
5. BÉKÉS MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT (2021): Békés Megye Területfejlesztési Koncepciója 2021-2030. Helyzetelemzés, helyzetértékelés. Békéscsaba. pp. 5, 167-168.
6. BONCZ, I. (2015): Kutatásmódszertani alapismeretek. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Pécs. pp. 39.
7. ERDÉSZ, Á. (2010): Békés megye története. Typografika Kft. Békéscsaba. pp. 11-21.
8. G. FEKETE É. (2006): Hátrányos helyzetből előnyök? Elmaradott kistérségek felzárkózásának lehetőségei az Észak-magyarországi régióban. Miskolc. Észak-magyarországi stratégiai füzetek, III. évf. 1. szám, pp. 54-68.
9. HORVÁTH, V. (2018): Békés megye, mint komplex turisztikai desztináció együttműködési lehetőségeinek vizsgálata. Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest. pp. 15-16.
10. HUNKÁR, M. (2013): A kutatás módszertana. Debreceni Egyetem, AGTC, Debrecen. pp. 34.
11. KARDOS ZOLTÁNNÉ (2011): Turisztikai ismeretek. Pannon Egyetem Georgikon Kar, Keszthely. pp. 33.
12. KÉRI, J. (2016): Sokszínű Közgazdaságtan a 21. században, Tanulmánykötet. KHEOPS Automobil-Kutató Intézet, Bécs – Budapest. pp. 86-87.
13. KESZI-HARMATH, S. (1979): Szükségletek és életszínvonal. Korunk. 38. évfolyam 12. szám pp. 909.

14. KOVACSICSNÉ NAGY, K. (2006): Borsod - Abaúj - Zemplén megye statisztikai kistérségeinek összehasonlítása komplex mutató útján. Területi statisztika, 9. évf. 6. sz. pp. 569-577.
15. LAMPEK, K. – RÉTSÁGI, E. (2015): Egészséges idősödés. Az egészségfejlesztés lehetőségei idős korban. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Pécs. pp. 17.
16. LENGYELNÉ MOLNÁR, T. (2013): Kutatástervezés. Médiainformatikai kiadványok, Eger. pp. 87-94, 110-117.
17. NEMES NAGY, J. (1998): A tér a társadalomkutatásban. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest. 12. fejezet. pp. 171.
18. ÖCSI, B. (2007): Önkormányzati Fejlesztések Uniós Forrásból. 4. fejezet. pp. 68-74.
<https://www.palyazat.gov.hu/doc/577#> (letöltés: 2021. 10. 11.)
19. PAPP, J. (2010): Békés megye foglalkoztatási képességének változása a rendszerváltástól napjainkig. Pécsi Tudományegyetem, Pécs. pp. 58-60.
20. PÉNZES, J. (2010): Az Észak-alföldi régió periférikus térségeinek tagoló tényezői a rendszerváltás után, különös tekintettel a területi jövedelemegyenlőtlenségekre. Doktori értekezés. Debrecen. pp. 28-42.
21. SONYÁK, B. (1984): Az életszínvonal és a vendéglátás összefüggései napjainkban. Jászkunság. 30. évf. 4. sz. pp. 29.
22. TÓTH, A. – BECSEI, J. – LÁBADI, L. (1999): Békés Megye kézikönyve. Oktainfó Szeged Bt – Ceba Kiadó, Budapest. pp. 20, 75.

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL ELEMZÉSEI:

1. KSH (2011a): 1.1.1.1 A népesség számának alakulása, népsűrűség, népszaporodás.
https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_04 (letöltés: 2021. 10. 14.)
2. KSH (2011b): Országos adatok. 2.1.5.3 A népesség iskolai végzettség, gazdasági aktivitás és nemek szerint. https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_00 (letöltés: 2021. 10. 14.)
3. KSH (2011c): Területi táblák. 2.1.5.3 A népesség iskolai végzettség, gazdasági aktivitás és nemek szerint. https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_04 (letöltés: 2021. 10. 14.)
4. KSH (2012): A mezőgazdaság területi jellemzői. pp. 126.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/mezoter10.pdf> (letöltés: 2021. 10. 16.)

5. KSH (2013): Békés megye számokban. pp. 32.
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/mesz/04_be.pdf (letöltés: 2021.10.15.)
6. KSH (2015): 2011. Évi népszámlálás. 18. A foglalkoztatottak napi ingázása és közlekedése.
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_18_2011.pdf (letöltés: 2021. 10. 08.)
7. KSH (2018): 5.10.4. A meteorológiai megfigyelőállomások főbb adatai (1985–) 3/3.
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_met002c.html?down=628.7999877929688 (letöltés: 2021. 10. 14.)
8. KSH (2019): Fókuszban a megyék.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/194/index.html> (letöltés: 2021. 10. 08.)
9. KSH (2019): Körkép a megyékről.
<https://mgk.u-szeged.hu/download.php?docID=111228> (letöltés: 2021. 09. 02.)
10. KSH (2019): A regisztrált gazdasági szervezetek száma.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/gazd/2019/index.html> (letöltés: 2021. 10. 08.)
11. KSH (2020a): 19.1.2.17. A fontosabb zöldségfélék és a fűszerpaprika betakarított termésmennyisége megye és régió szerint [tonna].
https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0084.html (letöltés: 2021. 10. 17.)
12. KSH (2020b): 22.1.2.13. Állandó belföldi vándorlás megye és régió szerint
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0046.html (letöltés: 2021. 10. 24.)
13. KSH (2021): Fókuszban a megyék.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/212/index.html> (letöltés: 2021. 10. 08.)
14. KSH (2021a): 22.1.2.1. A lakónépesség nem, megye és régió szerint, január 1.
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0034.html (letöltés: 2021. 10. 14.)
15. KSH (2021b): 27.1.2.3. A szállodák vendégforgalma megye és régió szerint.
https://www.ksh.hu/stadat_files/tur/hu/tur0035.html (letöltés: 2021. 10. 16.)
16. KSH (2021c): 22.1.2.8. A népmozgalom főbb arányszámai megye és régió szerint
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0041.html (letöltés: 2021. 10. 24.)
17. KSH (2021d): 21.1.2.2. Egy főre jutó bruttó hazai termék megye és régió szerint
https://www.ksh.hu/stadat_files/gdp/hu/gdp0078.html (Letöltés: 2021. 09. 04.)

INTERNETES FORRÁSOK:

- [1]: <https://ertelmezo.oszk.hu/kereses.php?kereses=elmaradotts%C3%A1g> (letöltés: 2021.09.17.)
- [2]: <https://adoc.pub/magyarorszag-gazdasagi-terszerkezetenek-atalakulasa-a-szocia.html> (letöltés: 2021.09.17.)
- [3]: <http://www.bekesmegye.hu/2012/01/04/bekes-megye-tortenelme/> (letöltés: 2021.09.09.)
- [4]: https://www.nyilvantarto.hu/letoltes/statisztikak/kozerdeku_lakosság_2021.xlsx (letöltés: 2021. 09. 09.)
- [5]: <https://magyarmezogazdasag.hu/2021/07/28/befejezodott-az-aratas-bekes-megyeben> (letöltés: 2021. 10. 08.)
- [6]: https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/default/files/eip-agri_brochure_digital_revolution_in_agriculture_2017_hu_web.pdf (letöltés: 2021.10.28.)
- [7]: https://nfsz.munka.hu/nfsz/document/1/7/4/6/doc_url/nfsz_havi_reszletes_adatok_2021_10.pdf (letöltés: 2021. 10. 28.)
- [8]: <https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?catId=2769&countryId=HU&acro=Imi&lang=hu®ionId=HU3&nuts2Code=HU33&nuts3Code=®ionName=Del-Alfold> (letöltés: 2021.10. 28.)
- [9]: <https://map.ksh.hu/timea/> (letöltés: 2021. 10. 26.)

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Átlagos éves csapadékösszeg az 1971-2000 közötti időszak alapján.
<https://www.metkep.hu/2021/06/15/sulyosbodo-aszaly-2/> (letöltés: 2021. 10. 20.)
2. ábra: A bruttó hozzáadott érték megoszlása főbb nemzetgazdasági ágak szerint, 2012.
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/mesz/04_be.pdf (letöltés: 2021.10.07.)
3. ábra: Magyarországi megyék foglalkoztatási rátája, 2020.
https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0081.html (letöltés: 2021. 10. 12.)
4. ábra: Magyarországi megyék munkanélküliségi rátája, 2021. I. félév.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/212/index.html> (letöltés: 2021. 10. 01.)

5. ábra: Teljes munkaidőben alkalmazásban állók nettó átlagkeresete, 2019.
<https://map.ksh.hu/timea/?locale=hu> (letöltés: 2021. 10. 07.)
6. ábra: A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresetének nemzetgazdasági ágankénti alakulása 2019-ben.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/194/index.html> (letöltés: 2021. 10. 05.)
7. ábra: Oda- és elvándorlások száma Békés megyében.
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0046.html (letöltés: 2021. 09. 29.)
8. ábra: Öregedési index Békés megyében és országosan.
https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0038.html (letöltés: 2021. 10. 12.)
9. ábra: Iskolai végzettségek megoszlása Békés megyében 2011.
https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_00 (letöltés: 2021. 10.14.)
https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_04 (letöltés: 2021. 10. 14.)
10. ábra: Betöltetlen orvosi állások aránya, 2019.
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/ter_kep_2019.pdf (letöltés: 2021.10.30.)
11. ábra: Az egy főre jutó GDP az országos átlag %-ában, 2019.
<https://map.ksh.hu/timea/?locale=hu> (letöltés: 2021. 10. 07.)
12. ábra: Válaszadók véleményei Békés megye országos helyzetéről.
13. ábra: A megyében élő fiatalok elégedettsége.
14. ábra: Mennyire szeretsz itt élni?” kérdés értékelése.

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat: Békés megye természetföldrajzi adottságainak SWOT elemzése.
http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/2021/06/tfk_helyzetelemzes_helyzetertekeles_2021-27.pdf (letöltés: 2021. 09. 22.)
2. táblázat: Békés megye társadalmának SWOT elemzése.
http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/2021/06/tfk_helyzetelemzes_helyzetertekeles_2021-27.pdf (letöltés: 2021. 09. 22.)
3. táblázat: Békés megye gazdaságának SWOT elemzése.

http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/2021/06/tfk_helyzetelemzes_helyzetertekeles_2021-27.pdf (letöltés: 2021. 09. 22.)

4. táblázat: Békés megye turizmusának SWOT elemzése.

http://www.bekesmegye.hu/wp-content/uploads/2021/06/tfk_helyzetelemzes_helyzetertekeles_2021-27.pdf (letöltés: 2021. 09. 22.)

5. táblázat: Állatállomány Magyarországon és Békés megyében 2010-ben és 2020-ban.

<https://www.ksh.hu/mezogazdasag> (letöltés: 2021. 10. 30.)

6. táblázat: A népesség gazdasági aktivitása 15-74 éves kor között, 2020.

https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0076.html (letöltés: 2021. 10.27.)